

SOCIETY

1866-1870

PUBLICATION OF ORIENTAL TEXTS.

THE Students of Oriental Literature have always had much cause to regret the existence of many circumstances which tend to embarrass and retard the prosecution of their researches. To enable them to carry out their investigations to any considerable extent, they have necessarily been compelled to have recourse to Works existing only in Manuscript, of which copies are always difficult to be procured. Even when any of the more celebrated Works have been brought to Europe, they are generally to be found only in some of the Public Libraries; and are therefore inaccessible to Scholars at a distance, without inconvenience, delay, and expense. The state of inaccuracy in which they are commonly met with, renders the collation of several copies of the same Work indispensable; and much cost and labour will always be required to make such collation.

The sole remedy for these disadvantages is, manifestly, to multiply, by means of the Press, the principal Standard Works in the different Languages of the East; so that correct copies of them may be easily procurable, by all those whose labours may have been directed to this important branch of Literature. As, however, the number of persons who devote themselves to Oriental Studies is but small, the circulation of Eastern Works, even when printed, must, for some time at least, be too limited for their sale to reimburse the Publishers; nor can it be expected that individuals will often be met with, able or willing to undertake the outlay.

It has been resolved, therefore, by some of the friends of Oriental Literature in Great Britain, to endeavour to raise a Fund, from which assistance may be afforded for the publication of Standard Eastern Works; and they take this opportunity of inviting all the friends of Oriental Literature—and, indeed, of Literature in general, both at Home and on the Continent—to co-operate in a design, which, if successful, cannot fail to be of the utmost importance, in all extended Philosophical, Historical, and Philological inquiries.

The object therefore which this Society proposes to itself, is, to enable Learned Orientalists to print Standard Works, in the Syriac, Arabic, Persian, Turkish, Sanskrit, Chinese, and other Languages of the East, by defraying, either wholly or in part, the cost of such printing and publication.

In order to raise a Fund for this purpose, the Members will pay a Subscription of Two Guineas per annum: for which they will be entitled to a large-paper copy of each book published by the aid of this Fund.

The affairs of the Society will be managed by a President, Vice-Presidents, and a Committee, chosen from the Members, to whom the details of its operations will be entrusted.

DONATIONS TO THE SOCIETY. £ s. d.

The Right Hon. the EARL OF MUNSTER	10	10	0
The Right Hon. SIR GORE OUSELEY, Bart.	5	0	0
The Right Hon. W. E. GLADSTONE, Esq. M.P.	5	0	0
NATHANIEL BLAND, Esq.	10	10	0
RAM KOMOL SIEN, Esq., Cashier of the Bank of Calcutta, Bengal, 200 Rupees	20	0	0
JOHN BARDOE ELLIOTT, Esq., of the Bengal Civil Service	100	0	0

By Appointment,
 HER MOST GRACIOUS MAJESTY THE QUEEN
 and Her Majesty,
 HER ROYAL HIGHNESS THE PRINCE ALBERT

OFFICERS AND COMMITTEE.

President,

HON. GEN. PAVAN VERNON, Esq. M.A. F.R.S. M.R.A.S. Ph.D. Honorary
 Professor of Sanskrit in the University of Oxford.

are presidents:

HIS GRACE THE DUKE OF NORTHUMBERLAND, D.C.L. F.R.S. F.R.S.A.
 The Right Honourable the EARL OF POWIS, M.A. M.R.A.S.
 The Honourable MOUNTBATTEN-BURTONS, D.C.L. M.R.A.S.
 Sir GEORGE THOMAS STACTON, Bart. D.C.L. M.P. F.R.S. F.R.S.A.
 V.M.R.S.S.
 NICHOLAS BLAND, Esq. M.A. M.R.A.S.

are officers,

VISCOUNT CH. MOULRY, Esq.

general secretaries:

The Rev. WILLIAM CROFTON, M.A. F.R.S.
 W. S. WYON, Esq. M.A. M.R.A.S.

Committee.

NATHANIEL BLAND, Esq. M.A. M.R.A.S.
 BELIAM BOTTFIELD, Esq. M.A. F.R.S. F.R.S.A. M.R.A.S.
 The Rev. WILLIAM CHARLES, M.A. F.R.S.
 WILLIAM ERKINE, Esq. M.R.A.S.
 FORBES FALCONER, Esq. M.A. M.R.A.S. Professor of Oriental Lan-
 guages in University College, London.
 DUNCAN FORBES, Esq. LL.D. M.R.A.S. Professor of Oriental Lan-
 guages in King's College, London.
 AL. P. DE GAYANGOS.
 The Rev. T. JARRITT, M.A. Professor of Arabic in the University of
 Cambridge.
 FRANCIS JOHNSON, Esq. Oriental Professor at the East India College,
 Haileybury.
 EDWARD WILLIAM LANE, Esq.
 The Rev. SAMUEL LAIT, D.D. M.R.A.S.
 JOHN DAVID M'BRIDE, D.C.L. Lord Almoner's Reader of Arabic in
 the University of Oxford.

COLONEL WILLIAM MILES, M.R.A.S.
The Rev. WILLIAM H. MILL, D.D. M.R.A.S. late Principal of
Bishop's College, Calcutta.
WILLIAM H. MORLEY, Esq. M.R. A.S.
The Rev. EDWARD B. PUSEY, D.D. Regius Professor of Hebrew in
the University of Oxford.
The Rev. STEPHEN REAY, M.A. Laudian Professor of Arabic in the
University of Oxford.
The Rev. G. CECIL RENOUARD, B.D. M.R.A.S. late Professor of
Arabic in the University of Cambridge.
The Rev. JAMES REYNOLDS, M.A. M.R.A.S.
The Venerable Archdeacon ROBINSON, D.D.
The Venerable Archdeacon TATTAM, D.D.
JOHN SHAKSPEAR, Esq. M.R.A.S. late Oriental Professor at the
East-India College, Addiscombe.
W. S. W. VAUX, Esq. M.A. M.R.A.S.

LIST OF SUBSCRIBERS.

HER MOST GRACIOUS MAJESTY THE QUEEN.
HIS ROYAL HIGHNESS THE PRINCE ALBERT.

HIS GRACE THE DUKE OF NORTHUMBERLAND, D.C.L. F.R.S. F.S.A.
The Right Honourable the EARL OF POWIS, M.A. M.R.A.S.
The COUNT MINISCALCHI of Verona.
The Honourable MOUNTSTUART ELPHINSTONE, D.C.L. M.R.A.S.
The Honourable ROBERT CLIVE, M.A. M.P.
SIR GEORGE THOMAS STAUNTON, Bart. D.C.L. M.P. F.R.S. F.S.A.
V.P.R.A.S.
The Honourable the COURT OF DIRECTORS of the EAST-INDIA COM-
PANY (5 Subs.)
The Imperial Academy of Sciences of St. Petersburg (2 Subs.)
The Imperial Academy of Vienna.
The Library of the University of Gottingen.
The Library of the University of Tubingen.
The Library of Exeter College, Oxford.
HENRY JOHN BAXTER, Esq. M.R.A.S.
NATHANIEL BLAND, Esq. M.A. M.R.A.S.
BERIAH BOTFIELD, Esq. M.P. M.A. F.R.S. M.R.A.S.
RICHARD BURTON, Esq.
The Rev. WILLIAM CURETON, M.A. F.R.S.
Professor DOZY, Ph.D., Leyden.
J. B. ELLIOTT, Esq.
WILLIAM ERSKINE, Esq. M.R.A.S.
FORBES FALCONER, Esq. M.A.

- DUNCAN FORD, Esq. LL.D. M.R.A.S.
 Rev. W. GAYNOR, M.A.
 M. P. DE GUYANCOIS.
 EDWIN GOSPE, Esq. M.A.
 GEORGE B. HART, Esq.
 Rev. GEORGE HOSK, M.A.
 The Rev. THOMAS JENNETT, M.A.
 The Rev. E. W. JEFFERY.
 FRANCIS JOHNSON, Esq.
 Prof. of JYNSBOLL, Leyden.
 EDWARD WILLIAM LANGE, Esq.
 Prof. of CHRISTIAN SCIENCE, Bonn.
 The Rev. SAMUEL LEE, D.D. M.R.A.S.
 JOHN DAVID McBRIDE, D.C.L.
 Major McDELL, 10th Regiment.
 The Rev. S. C. MALAN, M.A. M.R.A.S.
 The Rev. WILLIAM H. MELL, D.D. M.R.A.S.
 MIRZA MUHAMMAD IBRAHIM.
 GEORGE MORGAS, Esq.
 WILLIAM H. MORLEY, Esq. M.R.A.S.
 C. T. NEWTON, Esq. M.A.
 J. PARKER, Esq.
 LOUIS HAYES PETER, Esq. M.A. F.R.S. F.S.A. M.R.A.S.
 Sir THOMAS PHILLIPS, Bart.
 The Rev. EDWARD R. POSEY, D.D.
 The Rev. STEPHEN REAY, M.A.
 M. REINARD, Membre de l'Institut, Paris.
 The Rev. G. CECIL RESOUARD, B.D. M.R.A.S.
 The Rev. JAMES REYNOLDS, M.A. M.R.A.S.
 FREDERICK RICARDO, Esq.
 The Venerable Archdeacon ROBINSON, D.D.
 E. E. SALGIBURY, Esq.
 JOHN SCOTT, Esq. M.D.
 JOHN SHAKESPEAR, Esq. M.R.A.S.
 COLONEL TAYLOR.
 W. S. W. VAUX, Esq. M.A. M.R.A.S.
 JOHN W. WILLCOCK, Esq.
 The Rev. H. G. WILLIAMS.
 HORACE HAYMAN WILSON, Esq. M.A. F.R.S. M.R.A.S. Ph.D.
 Prof. of FERDINAND WUSTENFELD, Gottingen.

ALREADY PUBLISHED.

SYRIAC.

ܩܘܪܕܢܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ

“Theophania, or Divine Manifestation of Our Lord and Saviour
Jesus Christ,” by EUSEBIUS, Bishop of Cæsarea.

EDITED, FROM AN ANCIENT MANUSCRIPT RECENTLY DISCOVERED,

By Professor SAMUEL LEE, D.D.

Price 15s.

[The Original Greek of this Work is lost.]

ܩܘܪܕܢܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ

“The Festal Letters of Athanasius,”

discovered in an ancient Syriac Version,
and edited by the Rev. WILLIAM CURETON.

ARABIC

ܩܘܪܕܢܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ
“Book of Religious and Philosophical Sects.”

By MUHAMMAD AL-SHAHRASTÁNÍ. PARTS I., Price 12s.,

and II., Price 18s. : Complete.

Edited by the Rev. WILLIAM CURETON.

ܩܘܪܕܢܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ
“Biographical Dictionary of Illustrious Men
chiefly at the Beginning of Islamism.” PARTS I.—IX. complete

By YAHYA AL-NAWAWI.

Edited by Dr. FERDINAND WUSTENFELD.

عمدة عقيدة اهل السنة والجماعة

“Pillar of the Creed of the Sunnites :”

being a Brief Exposition of their Principal Tenets,

By HÁFIDH-AL-DÍN ABÚ'L-BARAKÁT ABD-ALLAH AL-NASAFI.

To which is subjoined, A shorter Treatise of a similar Nature,

By NAJM-AL-DÍN ABÚ HAFS UMAR AL-NASAFI.

Edited by the Rev. WILLIAM CURETON.

Price 5s.

ܩܘܪܕܢܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ ܕܡܫܝܚܐ ܕܥܝܫܘܥ
“The History of the Al-Mohades.”

By ABDO-L-WÁHID AL-MARRÉKOSHÍ.

Edited by Dr. R. P. A. DOZY.

SANSKRIT.

सामवेदसंहिता “The Sáma-Veda.”

Edited by the Rev. G. STEVENSON: printed under the Superintendence
of Professor H. H. WILSON.

Price 12s.

दशकुमारचरितं “The Daśa Kumára Charita.”

Edited by Professor H. H. WILSON.

Price 15s.

المجلد الثاني من تاريخ العرب في بلاد الهند - The Middle Ages in the
 History of India

A Second Part, by BASTIEN BILLET, Author

Edited by GE. F. H. PHOENIX

DEFEFAN.

تاريخ العرب في بلاد الهند - The History of India

By BASTIEN BILLET, Author

Part I, containing the First

Edited by N. BILLET, Esq.

DEFEFAN.

تاريخ العرب في بلاد الهند - The History of India

By MARIANA AGUIAR, Author

Edited by N. BILLET, Esq.

تاريخ العرب في بلاد الهند - The History of India

The First Part of the History of India, by MARIANA AGUIAR, Author

Edited by PHOENIX, Author

تاريخ العرب في بلاد الهند - The History of India

The History of the Arabic of Syria and Lebanon, by MARIANA

Edited by WALTER H. MORTON, Esq.

To which is added a Series of Fine Samples of the Arabic, and by the

Author, Accounted and described by N. BILLET, Esq.

EX LIBRIS

SYRIAC

Andea's Biographical Synopsis, or, Lives of Eminent Believers, as

others, illustrative of the History of the Church in the East

during the Fifth, Sixth, and Seventh Centuries.

Edited by the Rev. W. CURRIE, Esq.

PERSIAN.

تاريخ العرب في بلاد الهند - Yusuf and Zuleikha, by FERDINAND

Edited by WALTER H. MORTON, Esq.

PART II. of the "Molizam Al-Awam" of Nezami,
 containing the Persian Commentary and Glossary

SANSKRIT

तर्जुमना - The Prayers and Hymns of the Yajur Veda

Edited by the Rev. W. H. MITCHELL, D.D.

THE FOLLOWING WORKS ARE IN PREPARATION FOR THE PRESS.

SYRIAC.

THE CHRONICLE OF ELIAS OF NISIBIS.

Edited by the Rev. WILLIAM CURETON.

ARABIC.

الجامع الصغير The most authentic Muhammadan Traditions,
collected and arranged, in Alphabetical Order, by

JALÁL-AL-DÍN ABD-AL-RAHMÁN AL-SUYÚTÍ.

Edited by the Rev. WILLIAM CURETON.

PERSIAN.

جامع التواريخ "A History of India," from the
تاريخ الهند والسند
of RASHÍD AL-DÍN.

Edited by WILLIAM H. MORLEY, Esq.

حديقة سنائی "The Hadicah, or Garden," of Hakím Senái.

Edited by Professor DUNCAN FORBES.

سكندر نامه "The Sikander Nameh" of Nizámí.

Edited by NATHANIEL BLAND, Esq.

تاريخ مسعودي "A History of Masaúd the son of Mahmúd of Ghazní,"

تاريخ آل محمود سيكتكين
of BAHAKÍ.

Edited by WILLIAM H. MORLEY, Esq.

مقامات حميدي "The Macámahs of Hamídi of Balkh,"

A Persian Imitation of the celebrated Work of Haríri.

Edited by N. BLAND, Esq.

نگارستان "The Nigáristán of Jawáni."

Edited by Professor FORBES FALCONER.

TURKISH.

ديوان بائي "The Diwan of Báki."

Edited by N. BLAND, Esq.

All Communications addressed to either of the Honorary Secretaries, the Rev. W. CURETON, or W. S. W. VAUX, Esq., at the House of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, No. 5, New Burlington Street, will be promptly attended to.

It is requested, that Individuals, or Institutions, who are willing to subscribe to the Society for the Publication of Oriental Texts, or to further its objects by Donations, will send their names, addressed to the Treasurer, "WILLIAM H. MORLEY, Esq., 15, Serle Street, Lincoln's Inn, London," and to inform him where their Subscriptions or Donations will be paid.

SUBSCRIBERS are requested to apply for the Works published by the Society
to MR MADDEN, Oriental Bookseller, No. 8, Leadenhall Street.

سلامان و ايسال

S A L Ā M Ā N U A B S Ā L,

AN ALLEGORICAL ROMANCE

BEING ONE OF THE SEVEN POEMS ENTITLED THE HAFT ABRANG,

OR

MULLA JAMIL,

NOW FIRST EDITED FROM THE COLLATION OF EIGHT MANUSCRIPTS IN THE
LIBRARY OF THE INDIA HOUSE, AND IN PRIVATE COLLECTIONS,

WITH VARIOUS READINGS

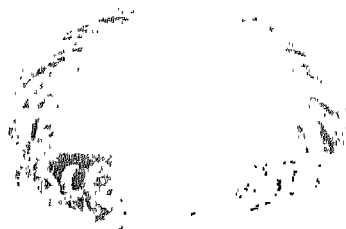
BY

FORBES FALCONER, M.A., M.R.A.S.,

MEMBER OF THE ASIATIC SOCIETY OF PARIS,

HONORARY MEMBER OF THE AMERICAN ORIENTAL SOCIETY,

AND FORMERLY PROFESSOR OF ORIENTAL LANGUAGES IN UNIVERSITY COLLEGE, LONDON.

LONDON :

PRINTED FOR THE SOCIETY FOR THE PUBLICATION OF
ORIENTAL TEXTS.

SOLD BY

JAMES MADDEN & CO. 8, LEADENHALL STREET.

M DCCCL.

LONDON:

—

PRINTED BY WILLIAM WATTS, CROWN COURT, TEMPLE BAR

The eight manuscripts, of which the Editor (through the kindness of Professor Wilson, and of N. Bland, Esq.) has been enabled to avail himself in preparing for publication the text of the *Salāmān u Absāl*, and which he has collated throughout, are designated by the letters A. F. O. S. &c.

IN THE COLLECTION OF N. BLAND, ESQ., OF RANDALLS PARK.

A. A beautiful and carefully written copy of the *Haft Aurang*, of which the five poems composing the *Khamsah*, viz. the *Tuhfat ul Aghar*, the *Subhat ul Aghar*, the *Yusuf u Zulaykha*, the *Laili u Majnun*, and the *Sikandar Namah* (or *Khirsul-namah i B-Landari*), were transcribed by **Ali Hujran*, in the city of Herat, A.H. 931 (A.D. 1578); and the other two, viz. the *Salsabat uz Zahab* and the *Salāmān u Absāl*, by **Abd ur Rahim Ibn Mahmud*, A.H. 1009 (A.D. 1600.) 8vo.

F. A well written and accurate copy of the *Haft Aurang*, copied A.H. 1041, by *Mihr *Ali* of Tatta, by order of the *Nawwab Amir Khan*, and collated by *Nur Muhammad Budaqan* and *Sulaman* of Tatta, in the same year. Formerly in the possession of T. Roebuck, Esq. and subsequently in that of the late Major Macan. Folio.

IN THE LIBRARY OF THE HONOURABLE EAST-INDIA COMPANY

X. A well written manuscript, No. 800 in the *Cat. of MSS.*, and entitled *Kulliyat i Jami*, but containing only his poetical works. The first and greater part of the volume transcribed by *Sultān Muhammad* of Herat, A.H. 921 (A.D. 1518); the second part containing, among other poems, the *Salāmān u Absāl*, transcribed more carefully, and apparently in a different hand, A.H. 925. (A.D. 1519.) 8vo.

Z. An elegantly written manuscript of the *Salāmān u Absāl*, No. 352 in the *Cat. of MSS.*; imperfect in several places. Without date; transcribed by *Muhammad Salah Ibn Muhammad *Ali*. 8vo.

Y. A manuscript of the *Salāmān u Absāl*, without date or name of writer; apparently from a good copy, but carelessly transcribed, and with frequent omission of the diacritical points. Bound in the same volume with a manuscript of the *Haft Bihisht* of *Amir Khusrav*, written at Agra, A.H. 1030. No. 64 in the *Cat. of MSS.* 8vo.

IN THE LIBRARY OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY.

S. A beautifully written manuscript of the Haft Aurang, copied A.H. 1063 (A.D. 1653) by Hājī Muḥammad Ibn Nūr addīn Muḥammad Ibn Hājī Muḥammad Ibn al Kāsīm Dasht-bayāzī, when between seventy and eighty years of age. Presented in 1829 to the Asiatic Society by Lieut.-Col. Joseph D'Arcy. Folio.

FROM THE COLLECTION OF JOHN BARDOE ELLIOT, ESQ.

O. A superb and beautifully written manuscript of the Kalliyāt-i Jāmī, containing his prose as well as his poetical works, written by Muḥammad al Ḳawwām of Shīrāz. The scribe was engaged four years in the transcription of the volume, and finished it A.H. 963 (A.D. 1556). Formerly in the possession of the late Sir Gore Ouseley. Large folio.

G. An elegantly written, but often inaccurate manuscript of the Haft Aurang, illustrated with several paintings. Without date; but copied by Muḥammad al Ḳawwām, the writer of manuscript O. Formerly in the possession of the late Sir Gore Ouseley, Bart. Large folio.

VARIOUS READINGS OF EIGHT MANUSCRIPTS

6000

SALAMAN U. ABSAL

In colligendis et emendandis variis lectionibus, cum in hoc volumine quatuor et abbatibus et quatuor fratribus, cum in omnibus
prohibemus, patrum qui corruptelae scripturae perhibentur, adhibemus. — C. C. Curia, in Civitate Phrygiae.

corrected

2. 1. غویان G. O. عالم
3. 2. خون در G. O. بر خون
11. 1. عشق باز G. O. عشوه ساز
15. 2. درگاه G. در کار
19. 2. جامی جام O. یگی جایم
20. 1. با نوآن چیزد رهیده G. تاجوان کرد رهیده
با نوآن گردد رهیده O.
21. 2. کویا G. دوم
24. 2. از چه G. از که
26. 1. زمین G. بچین
36. 2. این خون G. & O. چون این
37. 1. ای من G. این من
38. 1. ای خدا دان G. ای خدا آن
42. 1. زمین G. بمن
46. 2. برززم G. ز آن زرم
54. 2. سهل لیل A. سهل و جبل
56. 2. خوان مستحیث G. نزل نوایش
57. 2. خلقي از بی طاعتي G. خلقي از کم طاعتي
حلقي با کم طاعتي F.

corrected

33. 1. از جوان نعم G. جوان کرم
34. 2. سال قعدا G. فعدا سال
60. 1. همی G. رهی
60. 2. در آب G. O. بدیل
61. 1. قهوت G. قهوت قهوتی
بود حای قهوت
62. 2. آن G. نان
69. 2. بجز G. بجز
63. 1. روی F. قردی
64. 2. فی ز کم حورای مه آما کاسته
فی ز کم حورای مه نا کاسته G. law
and O. مه نو کاسته O.
70. 2. Some MSS. باده 'O. Y. چاکر
شاکر, which is perhaps the
preferable reading.
72. 1. حکمش A. حکمش
73. 2. ظل را G. O. خلق را
71. 18. 2. (ایست) هست است
(ایست) است است

COUP. HEMIST.

74. 2. آن را G. آن در
75. 1. هست چون این سایه عین سایه دار
F. G. and O. have
هست ازین رو سایه عین سایه دار
79. 1. بدین معنی G. O. برین دعوی
80. 1. کز یسار و از یمین G. O.
کان یسارم و یمین
89. 1. مرکب, so O. S.; but A. F. X. مرکب
. ib. بدار الملک A. بدار الخلد
92. 1. از خاک G. بر خاک X. سر خاک
. 2. آبروی و در رهش O. آبرو و در رهش
94. 1. خاک درش داد آبروی
خاک درش را داد روی O.
. 2. زو O. رو
96. 1. آب را O. باب را
99. 2. نام او گفتم همین مدح بس است
so A. F.; but O.
نام او گفتن همین مدح بس است
100. 1. تاجور X. نامور
101. 2. چو شعری X. چو مدحت O. چو درّی
103. 1. نامدرا G. O. نامه
104. 1. گفتنا O. گفتش
106. 1. G. and O. omit the copula.
بملك و عدل
108. 2. شهوت G. شهرت
109. 2. ذهنش A. F. ذکرش

COUP. HEMIST.

110. 1. بدین G. O. برین
112. 2. عدّ G. وصف
114. 1. ذکا این است دین
وفا این است ابن G.
115. 1. یارد, so O. X.; but A. یارم
116. 1. نه G. نی
. 2. مختصر G. مقتصر
. ib. عجز G. عزّ
117. 1. صاف دل G. اهل دل
121. This couplet is omitted in G.
122. 2. از سر این X. ز اسرار دین
128. 2. فی G. بر
129. 1. مصر و جلال G. مصر جلال
. 2. ره O. رو
. ib. گردیده X. کردند
131. 2. ما هذا بشر, so F. Y. X.; but
ما هذا البشر O.
133. 1. اورا شه O. او شه را
. 2. در, so F. X. Y. O. وز
. ib. در زمانه باشد این بسیار کم
در زمانه این بود بسیار کم S.
137. 2. تا قران قرنها G. تا فراق فرقدان
139. 2. در A. F. بر
141. 1. و عمر این G. عمرو این
143. 2. به پیری G. ز پیری

COL. NUMBER

117. 1. شود A. F. بود
148. 1 & 2. $\left. \begin{array}{l} \text{به است} \\ \text{نہست} \end{array} \right\} \text{A. X.}$
 $\left. \begin{array}{l} \text{به است} \\ \text{نہ است} \end{array} \right\} \text{G. F.}$
150. 1. هم G. همان
 ib) قذع G. کند
 2. طواحين so A. F. S. but O. and X.
 طواحين In A. the original reading has been altered to طواحي
- ib) راه کردن X. ز آرد کردن
152. 2. میل S. اصل
153. 1. و من G. و من
155. 2. شیشہ کشتہ S. شیشہ ناگشتہ
158. 1. مقتضای G. مقتضای
160. 2. ضعف حال G. حال ضعف
162. 1. مہم G. O. مہم
163. 1. بر G. X. بر
 2. باشد A. بخشد
167. 1. کردہ O. گردد
168. 1. روی X. شدن
169. 2. هستی X. هستی
181. 2. بر دلم G. بر دلم
174. 1. یاتی G. ناتی

COL. NUMBER

176. 2. جانبا G. جانبا
177. 1. خود O. دل
178. 2. حافظہ G. حافظہ
179. 1. هرکہ او باشد S. Y. هرکہ او باشد
180. 2. از صفات ذات A. B. F. have
 از صفات و ذات
181. 2. فکرم اوست O. فکرم اوست
183. 1. لیک G. بود
 ib) درداست S. درداست
184. 1. میدان آن زن G. and O. have
 میدان زن را
 2. می کنم G. می دهم
187. 2. مدح X. ذکر
188. 2. در G. در
192. 1. ای G. F. ای
193. 2. خواهدش حالی G. خواهدش حالی
194. 1. موج A. موج
2. بس نو S. بس از تو
197. 1. نیست جز ذامی ازو so A. Y. X. & c
 نیست ذامی غیر ازو but O.
198. 1. نا چستیدم so A. F. O. ; but S. X.
 نا چشیدہ Y. which appears to be an equally good reading.
199. 2. ہر پیران X. ہر پیران
203. 2. دست so P. O. ; S. Y. Y. دستی

COOP. HEMIST.

204. 2. با گردن خود دست باز A. O.
 خوردست S. با گردن خردست باز
 Y. خود دست X. seems to
 have گردنی خردست با
205. 1. پرد A. برد
 .. 1b. پی Y. فی
 .. 2. باده G. باد
206. 2. خاصه O. خاص
 .. 1b. ایشان X. انسان
207. 2. مغلوب و دشمن G. مغلوب دشمن
 1b. خود O. کم
208. 1. با دو صد خرمن زر کامل عیار
 با دو خرمن زر خرد کامل عیار O.
 با دو خرمن از خرد کامل عیار G.
210. 1. جام G. جرعه
211. 1. نهاد G. نهی
215. 1. باری, so G. and O. The ortho-
 graphy of A. P. S. Y. is بارین
 .. 2. بدن O. بدن B. از آن S. بر آن
216. 2. دایماً S. مطمین
217. 1. پشتی A. F. S. پشت
 .. 1b. بهر G. بار
 .. 2. مشتی A. مشتی
218. 2. در A. F. از
227. 2. تباهی O. بنائی
228. 1. سازگار با او S. سازگار او

COOP. HEMIST.

228. 2. به او حکم G. O. بحکم او
232. 1. کاندراستقبال S. & F. کند زامستقبال
236. 2. پیش ازین G. یمن این
238. 2. آمدش F. و آمدش
242. 2. بجای S. بجام
244. 1. آخر G. یمن
245. 1. این S. زین
246. 1. براه A. F. براهی
247. 1. نی S. نه
 .. 2. ز خاکش G. بخاکش
249. 1. تاکه A. F. ناگه
 .. 1b. سپاه S. سپاهی
 .. 2. فضا B. so A. G. O. S. X. Y. قفا
252. 2. ز آواز O. ز آسبب
254. 2. در آن G. بر آن
255. 2. عمامه O. عمامی
256. 2. رحمت, so A. F. Y.; but G. O. X. راحت
257. 2. دستش زدم S. دستم زد و
259. 1. کسی O. بسی
 259. 2. از آن در G. از آنها
264. 1. آب A. F. خواب
269. 2. فرومایه G. گرانمایه
270. 2. سنگت بر خارا شکاف و کوه کن S. has
 (contrary to the measure)
 سنگت بشکاف و خارا کوه کن
271. 1. بیشک O. میکش

1000-10000

272. 2. خود X. دست
 ib. آنرا P. آنرا
 273. 1. آن خالك ردى كود. G. آن خالك را زانسان
 274. 1. اعتقاد S. اعتقاد
 277. 1. اور Y. كور
 . . . 1. اور G. & O have so P. X. Y. G. & O have اور, which is, perhaps, equally good
 277. 2. او و هجج so F. X. G. & O. omit او
 281. 2. خلوت O. خلوت
 282. 1. ذرفته G. ذرفتی
 . . . 2. نجسته G. نجستی
 283. 1. بسى G. ز بسى
 287. 2. فرق نواند ميان
 كي بداند نعت و شان S.
 288. 2. بجاى عدل عار. G. بسان ظالم عار
 290. 2. ز دين. G. نه دين
 291. 1. آمد O. آيد
 . . . 2. از ظلم دارد دور به. S. از ظالم ديندار به
 از ظلم دار پيش و به X.
 297. 2. دوران G. يونان
 298. 1 & 2. } ساختن Y.
 } ساختن
 } ساختند O.
 } ساختن
 } ساختند A. & F.
 300. 1. شد O. شه
 301. 1 & 2. G. omits this complet.

1000-10000

306. 1. O. S. X. Y. Z. but A. F. دست
 308. 1. دست so S. X. Y. Z. but A. F.
 . . . 2. دانش A. F.
 310. 2. در صف G. در سر
 311. 1. درمگان را Z. درمگان
 . . . 2. خاص S. خاصه
 313. 1. در سب-خانه. A. سب در خانه
 315. 1. در خانه من so G. O. S. X. Y. Z. but خان و مادرش A.
 316. 1. صيدى در عرب so O. S. but F. X. Z. have صيدى از عرب
 . . . 2. آمدم O. اندم
 . . . ib. نامهاى نو A. F. نامهاى امشب
 317. 2. so A. F. S. X. Y. Z. but G. & O. قتل
 320. 1. به بود G. برة به
 321. 2. باهل S. باصل
 322. 1. آنچه G. آنچه
 . . . 2. در G. در
 323. 2. O has نيش كيرى شيوه
 نيش كيرى پسته. G. نيشه كيرى پسته
 324. 2. عرور و جهل O. S. F. عرور و جهل
 326. 1. آن G. هر
 . . . 2. so A. F. Y. Z. but O. X. S. have نيك, which is, nevertheless, inadmissible on account of the rhyme.

COUP. HEMIST.

328. 1. نژد G. پیش
 . . ib. شخصی O. Z. شینخی
331. 2. شود G. O. شوم, so A. F. S. X. Y.; but G. O.
333. 1&2. In G. this couplet commences with
 the second hemistich.
 . . 1. آری, so G. O. S. X. Y.; but A. and
 F. have آید
 . . 2. بیند G. داند
335. 1. مقصود S. بهبود, the rhyme not
 permitting.
 . . 2. وادهد Z. ره دهد X. رودده
335. 1&2. { مقصود } G.
 { بهبود }
336. 1. عالی O. حالی
 . . ib. برداشت G. بکشاد
337. 1. من O. چین
 . . 2. غیبت F. غییش
342. 1. معنی G. صورت
346. 1. کای A. کئی F. Y. Z. که
347. 2. کردار A. F. آزار, so G. O. S. X. Y. Z.; but A. F.
350. 2. نه پسر نه G. فی پسر فی
353. 2. مکرومی فرزند O. S. X. Y. Z.;
 but A. F. مکرومی فرزند
354. 1. چشم و عقل و هوش G. چشم عقل و علم
356. 1. میل S. سیل
358. 2. خلاصی را, so A. F.; but G. O. S. X. Z.

COUP. HEMIST.

- خلاصی زآن, which is, perhaps,
 the preferable reading.
360. 2. آن S. Z. زآن
365. 1. نقش G. نفس
366. 1. ایشان G. & O. اینان F. X.
369. 1&2. { کرام } A. has { کران }
 { مدام } { بدان }
371. 1. آن A. زن
 . . ib. ناقص بی عقل G. ناقصی در عقل
373. 1. بانس G. بدانش
376. 1. ششدر, so F. O. S. Y.; but A. X. Z.
 . . 2. لکن, so A. F. S. X. Y. Z.; but O.
 لکام
377. 2. توب A. توب, so F.; but Y.
 شرب G. O. شرب
- . . ib. O. has the line
 شرب زرکش شربت پوشش کئی
 thus: شرب زرکش بر سر پوشش کئی
 S. has تار زرکش بر سر پوشش کئی
 X. for شرب has شرب
 and, for پوشش . . شب پوشش
 G. has بر سر پوشش کئی
378. 1. هم بوقت, so A. F. S. X. Y. Z.; but
 خوش بوقت O.
380. 2. سبب از اصفهان G. X. سبب اصفهان
 . . ib. اصفهان The orthography of Y. is
 اسپهان

381. 1.	فند G. شود	111. 1.	جره جزوش حوب بود و دلزای O. bus بود و دلزای
	2. و هیچ G. and O. omit	113. 2.	سه so G. S. O. X. Y.; but A. F. سه
383. 2.	از لوح آن حرف X. آن لوح از حرف	114. 1.	آویخته so A. F. O. X. Y. Z.; but آویخته S.
388. 2.	کار G. سر	115. 2.	پیداش A. F. تراش
391. 1.	کر بیاید G. and O. در بیاید	116. 2.	تهدی G. پروی
	2. در از اول من G. فاهن از اول	116. 1.	زدده S. زدده
392. 1.	کر شده G. O. X. Z. دو چه	117. 1.	درد S. آرد
	2. نرد G. بیش	118. 1.	so A. F. S. X. Y.; but محدو آب G.
393. 2.	زد دم و از حال حوش A. F. لuce زد دم از حال حوش و	118. 1.	so O. S. X. Y. Z.; دوشبای سته نوش but A. F.
395. 1.	ماید so A. F. S. X. Y. O. آید Z.	119. 2.	ده هر گفتار را so A. F. X. Y. Z.; but G. & S. دهر گفتار او
	2. ای جوان G. ابن جوان	120. 1.	X. ز آن
397. 1.	داند so F. S. X. Y. Z.; but O. فرمان G. نفرین	121. 2.	بیکو را S. سلطان را
	2. کای X. کر G. بی	121. 3.	O. وز
398. 1.	درد دانا از حکیم G. درد چون دانا حکیم	126. 1.	so A. F. S. Z.; but G. O. سیمین X. Y. which is, perhaps, equally good.
	2. so F. O.; but G. X. شیرت و زهر را Y. Z.	127. 1.	برنش بستان چو آن صافی حباب برنش صافی دو بستان چون حباب S. از بر F. has for
100. 1.	بدانش so O. S. X. Y. Z. A. F. تراش	130. 2.	G. نشان
101. 1.	نعلقه Y. نعلقه را	131. 3.	S. نای
103. 2.	نقحه A. F. S. Y.; but G. O. X. Z. نقحه		
104. 2.	شد A. F. گشت		
105. 1.	so F. O. S. X. Y. Z.; but از وی A.		
106. 2.	بی نور S. بر نور		

COUP. HEMIST.

432. 1. دل *G.* وي
433. 1. از گل نسرین, so A. S. X. Y. Z.; but
F. *G.* O. نسرین و نسرین
- .. 2. خسان, so A. O. S. Z.; but X. حنا
Y. حيا, which appears to be an
equally good reading.
- .. ib. دستور O. مستور
434. 1. دست او *G.* دستاش
435. 1. آزدگان O. آزادگان, which is mani-
festly inadmissible on account
of the rhyme.
- .. 2. غفلت بر از افسردگان, so S. Y. Z.; but A.
براه افسردگان *G.* بران ز افسردگان
O. X. بر از افسردگان. افسردگان
is here the epithet of افسردگان.
برازیدن being a word of rather
rare occurrence, seems
to have been misunderstood
by copyists, and hence may
have arisen the variety of
readings.
437. 1. درون *G.* روان
- .. 2. حنايش The orthography of حنا
in some MSS., here, and in
other passages, is حينا
438. 1. هر سر, A. F. S. X. Y. Z.; but O. در هر
439. 2. هلال منخسف *G.* ز حنا منخسف
440. 1. آراسته *G.* پیراسته

COUP. HEMIST.

441. 1. رسید S. O. X. Y. have کشید, which
is, nevertheless, inadmissible on
account of the rhyme.
443. 1. آن سرّی *G.* سرّان
444. 1. بانجا برده *G.* نان آورده
446. 2. هست رد A. *G.* دست زد, which is
inadmissible on account of the
rhyme.
449. 1. مرغان آبی, so A. G. S. X. Y. Z.; but
F. ماهي و مرغان O. has the
line thus:
هر طرف مرغابیء در آشناه
- .. 2. از, so A. F. S. X. Y. Z.; but *G.* O. در
450. 1. دریائی, so A. F. S. X. Y. Z.; but
G. and O. در جایی
- .. 2. کرده *G.* گردد
457. 1. مشغوف A. معشوق
459. *G.* و
460. 1 & 2. *G.* omits this couplet.
- .. 2. شهد O. شهد
461. 2. از غیر هرکه *G.* از هرکه غیر
462. 2. در دیده جا *G.* جا در بصر
464. 2. بالین *G.* بالایی
469. 2. شدش, so G. S. O. X. Y. Z. A. F. شده
470. 1 & 2. $\left. \begin{array}{l} \text{بخوبی ماه رو} \\ \text{چون ماه او} \end{array} \right\} \text{G.}$
 $\left. \begin{array}{l} \text{چون ماه رو} \\ \text{چون روی او} \end{array} \right\}$

COEF. BEMIST

472. 1. شد یکی صد حسن او و آن صد هزار
 so S. X. Z.; but O.
 شد یکی صد حسن و آن یک صد هزار
 and A. F. Y.
 شد یکی صد حسن او ز آن صد هزار
473. 1. با Y. بر
 ib. سر بلند A. and Y. have دل پسند
 which is inadmissible on ac-
 count of the rhyme.
476. 2. معرفی X. مخفف
 . . . ib. کرده G. کرده
477. 1. زین X. زیر
 . . . ib. مخفف X. مخفف
482. 1. سیب, so A. F. S. X. Y.; but
 O. Z. زیر
485. 1. پشت او F. G. پشت ازو
 . . . ib. قدر G. قدر
488. 2. بر A. F. بر
493. 1. بهر O. X. بحر
495. 1. لعل O. لعل
496. 2. خوش نویسان را G. خوش نویسان زان
499. 2. نظم G. نعم
501. 2. خوب پیکر Z. ماه پیکر A. F. حور پیکر
505. 1. گر S. X. گه
 . . . 2. نیش را نیشگر, so O. S. X. Y. Z.; but
 A. F. چون نیشگر

COEF. BEMIST

508. 1. تار A. F. O. تار
509. 1. عقل G. طفل
511. 1. کین شاهد G. چون شاه این
515. 1. نیز مست O. Z. نیم مست
518. 1. در نف, so A. F. Y. Z.; O. S. X. در نف
 . . . 2. زردن Z. زردش
519. 1. زلفان جوان, so A. S. X.
 F. Z. زمان جوان O. جوانی
 G. for جوان, has جوانی
 حلقه بسته Z. خیمه کرده X. حلقه کرده
523. 2. سر بار A. هر بار
524. 2. از X. وز
 . . . ib. بخت G. بار
525. 1. سوي این Z. زیر این
530. 1. سپهر مرغی Z. سپهر مرغی
 (سه پر ---) سه پر مرغی Y.
 سه پر without S. پر مرغی
530. 1. پُران G. بر آن
 . . . 2. ره سپهر کردی به بخار X. has
 ره سپهری گه به بخارش
531. 1. صغر A. Z. سفر
532. 2. بود ریش O. بودیش
534. 1. در F. وز G. ور Y. ار (=از)
538. 2. چون S. زین O. وین
539. 1. بردی G. بودی
541. 1. جنب G. چیب

COUP. HEMIST.

542. 1. بسط G. بذل
 .. 2. او از A. اورا
 .. ib. قبض G. فضل
 544. 2. فاقه G. دهر
 545. 2. تگت زنان از باراو بگریختی
 O. has يك زمان از باد وي نگریختی
 S. & X. have (which seems best)
 تگت زنان از بارآن بگریختی
 A. F. يك زمان از باراو نگریختی
 Z. يك زمان از بارآن بگریختی
 Y. تگت زنان از باراو بگریختی
 تگت زنان, so S. X. Y. ; but A. F.
 O. Z. يك زمان
 .. ib. بار, so A. F. S. X. Y. Z. ; but O. باد
 .. ib. او, so A. F. O. Y. ; but S. X. Z. آن
 547. 1. بهر A. بحر
 548. 1. برآن O. بآن F. درآن
 .. ib. اقبال G. اقرار
 551. 1. آن چندان صله Z. چندان آن صله
 G. O. چند او صله
 552. 2. بار بست, so A. G. F. S. Y. ; but O.
 & X. باز رست, which seems
 equally good.
 554. 1. تا دست, so A. F. S. X. Y. ; but
 O. Z. تا شب
 .. ib. بر بذل درم, so F. S. O. (the

COUP. HEMIST

- rhyme being lost) بر بذل و کرم
 Z. بر بذل و درم A. F. X. بر بزم درم
 555. 2. آستین O. آستان
 556. 2. کتاب G. عتاب O. has the line
 thus: کرد مشفق داد آواز عتاب
 557. 2. ملک O. کلک
 559. 2. گو کم A. گو کم
 565. 2. محرم G. محرم
 566. 1. با خویش در پیوسته
 نا خویشتن پیوسته G.
 568. 2. گل و سنبل O. گل سنبل
 571. 1. ز عشقت O. Z. Y. بعشقت
 .. 2. گوید O. راند
 572. 2. گوهر و صف خسان O. has
 گوهر و وصف چنان
 574. 1. هر O. مه
 575. 1. وصف O. لطف
 577. 2. عشقش, so O. S. X. Y. ; عشق A. F.
 579. 1. نازکی, so F. O. Z. Y. ; but A. S. X. نازگی
 580. 2. رسیدن شد برآن, so A. F. Y.
 رسیدن آمد از او S. رسیده G.
 رسیدن را برآن X.
 .. ib. بدان G. برآن
 582. 1. میوهٔ شاخ O. G. میوهٔ بر شاخ
 .. 2. زو G. زنان
 583. 1. شاهدی G. O. شاهد

COUPLET (MS.)

583. 2. دم نه اسباب G. X. کم نه ز اسباب
587. 2. غرق G. فرق
- ... ib. تافتی O. S. یافتی
589. 1. نهادن A. نهادی
- ... 2. وسه ز توز A. از وسه توز
590. 1. زنگار G. بزنگاری
592. 1. داد A. دادی
- ... 2. زدی G. زدی بر وی O. زدل بردی
594. 1. گُر O. گه
596. 1. گُر O. که
598. 1. بگاری G. بگار. so A.O.X.Z.; Y.
599. 1. نگار A. ننگارین
602. 2. در G. بر
605. 2. نگردد Z. so O.S.Y.; ندردد
606. 1. جایی بر X. & Y. جانی بر
- ... 2. دل صوفی S. X. Y. دل یوسف
O. صافی
607. 1. هیچ نقشی هیچ A. هیچ نقش و هیچ
O. has the line thus.
the هیچ نقش و هیچ رنگی درو
rhyme forbidding.
هیچ نقش و هیچ رنگی نه درو S.
هیچ نقش هیچ رنگی فی درو F.
608. 1. دست و چیره دست G. آنکه چیره دست
و آنکه چیره دست X.

COUPLET (MS.)

611. 1 & 2. (رو که دافت) so O. 1. but
(از هر سو که دافت)
- Y. رو بتافت
وز هر سو شتافت
- A. رو بتافت
هر سو می شتافت
- S. رو دافت
در هر سو که دافت
- X. رو که دافت
هر سوی که دافت
- Z. رو دافت
رو هر سو که دافت
613. 2. شکر گامی بگام او نهد
شکرستانی بگام او نهد G.
O. alone, for گامی has کافی
614. 1. بغیث Y. ز غیث
616. 1. علم O. حلم
- ... 2. عشوة O. عشوة
617. 2. کشید O. آزد
620. 1. عارض O. عارضش
- ... ib. عیشش از یاد دهانش
O. has
عیش او هم از دهانش تمت شد
624. 1. کی S. که
628. This couplet is omitted in O.
آن G. از A.

COUP. HEMIST.

628. 2. از آن A.
629. 2. وصله O. حوصله
632. 1. آب شیرین گر O. S. آب شیرین چون
633. 1. ماند G. باشد, so A. F. O. Y. Z.
- .. 2. ز آبشخورش O. ز آبشخور
636. 2. فرخ فال, so A. F. S. X. Y. Z.; but
فارغ بال G. فرخ بال O.
637. 1. از آن A.
641. 2. بسوی O. بیای
644. 1. هر دورا X. هر کرا
- .. 2. قلاورز O. قلاورر Y. قلادوز. Z.
X. has the line thus:
بانگ بوس آمد مرادش در کنار
In A. the original reading
has been altered to:
ز آنکه بودش آرزو شان در کنار
645. 1. لب که G. بس که
648. 2. بند و پیوندی Z. مهر و پیوندی O.
مسخر خواب مسخر X. مسخر خواب مسخر
650. 2. مسخر خواب مسخر X. مسخر خواب مسخر
653. 1. بستر O. has سیر
656. 1. زبنت O. زحمت
- .. 2. بستر G. مسند
658. 1. بر همین S. هم بدین
- .. 2. زخم چشم دهر Y. چشم زخم دهر
خلق G. & O. have دهر for

COUP. HEMIST.

659. 1. ماه و سال A. & X. have
O. has the line thus:
روز و هفته شد مه و هم سال سال
روز و هفته شد مه و هم سال سال G. &
- .. 2. و وبال O. و ملال
660. 1. کز آن A.
663. 2. صبحدم خود G. صبحدم را
665. 1. باز از انتظار S. بار انتظار
668. 1. مشتی S. X. Z. مشتی
671. 1. سبز قام G. شیر قام
- .. 2. تا G. یا
672. 2. گردد G. گیرم
674. 2. دیگر G. چندین
679. 2. کردند شاه G. کردند شان
681. 1. راندند G. گفتند
688. 2. نامد F. G. X. ناید
689. 1. باری G. با وی
693. 1. باهم G. تاجم
694. 1. ره O. رو
698. 1. شیر O. تیر
699. 1. به X. نه
- .. ib. آسودگان G. آهووشان
700. 1. شوی S. روی
- .. 2. وز پیء O. وز تن
- .. ib. شکن F. فکن
701. 1. به S. X. نه

OUP. 10114

702. 2. بجای O. بیای X. زیای
703. 1. ننشستم A. O. X. نشستم
705. 1. بدآ A. F. هلا G. X. بدان, which, although incorrect, may confirm the reading بدآ
- .. 2. شاخ S. آب
706. 1. کند و شد so S. Y. Z.; but A. F. کند شد O. X.
707. 2. گوهر G. گوهر
713. 1. در A. ور
- .. ib در F. بر
719. 2. محنت کوشی G. نیز هوشی
720. 2. آخرین A. آخرین
- .. ib. کلك A. F. حرف
721. 1. دفتر S. دفتر
738. 1. گفت بود A. F. گفت بود
739. 1. نفس و شہوتش A. F. نفس و شہوتش G. نفس شہوتش
744. 2. در راه so F. S. X. Y.; O. راه
746. 2. بیرون از منست so G. O. S. X. Y.; but A. F. بیرون منست
747. 1. عاقل X. فاعل
750. 1. راه مردی Y. راه مردی A. S. زاد مردی
751. 1. پای محنت O. پای از محنت
- .. 2. ره G. آن
753. 1. تنگ تنگ G. نیک تنگ

OUP. 10114

761. 1. ز آنجا G. آنجا
767. 1. زانجا خطا A. F. رها
- .. ib مگذارش O. S. Y. نندارش
759. 1. خیز A. F. خیز
760. 2. در A. F. در
761. 1. کش A. X. کش
762. 2. تیار A. F. تیار
765. 1. نکند O. S. X. بندن
- .. 2. در درون او A. در درون او
768. 1 & 2. { شد کشت } G. { شد کشت }
770. 2. از G. از
774. 2. نیک G. نیک
776. 2. گاه A. F. وقت
781. 1. چو زندان A. F. چو زندان
790. 2. از آنجا G. از آنجا
791. 1. هر جا A. F. هر جا
- .. 2. نیلی دیمه را A. نیلی دیمه را F. بیه دیمه را
795. 1. بخسپیدی Some MSS. بخسپیدی
- .. 2. ماه و خور A. جوزهر
801. 1. ز تیر G. جو تیر
- .. 2. نیز تر بر میکندشت G. نیز پر تر میکندشت
802. 1 & 2. { راندند } G. { رانده اند }
{ ماندند } G. { مانده اند }

COUP. HEMIST.

802. 2. زورق G. زورق
 805. 2. شاخ G. قاچ
 807. 2. وز G. در
 810. 1. بار دستش G. باد دسي
 . 2. شمار G. نثار
 812. 1. اندر G. چون در
 813. 2. خوب G. خویش
 817. 2. بهار G. تيار
 819. 2. رنج G. زخم
 823. 2. هر دو ميبرزند روز خود بشب
 G., from a preceding couplet, has :
 هر نفس از چشمه ساري خورده لب
 824. 2. وز G. در
 827. In F. & G. this couplet occurs
 between couplets 823 and 824.
 831. 1. دو سه G. & O. دو صد
 . . 2. و بار G. ديوار
 833. 2. تا ابد نظاره رویش کنم
 G. has قبله دل طاق ابرویش کنم
 834. 1. اندیشه G. نظاره
 836. 2. دروي G. مي در
 840. 2. بوده G. پرده
 . . ib. مشکل G. گيتي
 843. 1. تا در G. چون بر
 844. 2. در G.
 846. 2. هيچشان غم ني براي

COUP. HEMIST.

- G. has هيچ غم ني شان براي
 847. 2. بديشانش G. برايشانش
 850. 1. A. and G. omit و
 852. 1. جانشان, so O. G. S. X. Y. Z. ; but
 A. F. حالشان
 . . 2. جايشان X. جامشان
 854. 1. گر G. که
 . . 2. و افکند G. افکند
 855.1&2. { آمده آمدست } G.
 { آمده آمدست }
 861. 1. بپاره جان پر G. جان پر اميد و پر
 . . 2. با G. بر
 862. 2. در F. بر
 863. 2. غيرتش O. عزتش G. عشرتش
 865. 2. جهالت G. ضلالت
 . . ib. روي دل را پس A. روي دل واپس
 869. 1. گذاشت O. گماشت
 874. 1. نبود G. چه بود
 875. 1. چه معني G. چه بيبي O. چه مکنيت
 876. 1. شد چو A. F. so O. S. Y. Z. ; A. F. چون شد
 877. 1. بدو G. برو
 . . ib. آن هست G. هست آن
 881. 2. او و گر F.
 883. 2. جزم ميدانش G. دست ازو بگسل
 885. 1. گرهي G. گرچه مي
 . . ib. آغاز A. F. آغاز

FOUR HUNDRED

888. 2. لطف از مهر. G. مهر از لطف
 . . . 2. دستش S. دوشش
 895. 2. سلك G. ملك, the rhyme not
 permitting.
 899. 1. شاهي F. حكمت
 . . . 2. حكيم O. كرم
 901. هر گيش A. F. نيست كش
 904. 1. آنچه در هر جا O. S. آنكه در هر چار
 . . . 2. شود G. O. دهد
 . . . ib. شاهد F. شاهش
 912. 2. از قضاي G. در فضاي
 914. 2. آتشي در پشته و كوه او فكنند so A.
 S.X.Z. ; but Y. for كوه در پشته و كوه
 از پشته كوه G. & در پشته كوه
 O. has the hemistich thus :
 آتش اندر پشته هبزم فكنند
 916. 2. در A. F. بر
 918. 1. غش پر زر A. غش پر زر
 . . . 2. خالص S. Y. سالم
 919. 1. معشوق O. مغشوش
 920. 1. مردان G. يزدان
 923. 1. منافق پيشه O. منافق شيوه
 . . . 2. اين O. دين
 927. 2. هي بين S. هان بين O. هين بين
 تو بين X. هين پس اين Y.
 . . . ib. مرد G. O. نور

FOUR HUNDRED

928. 1. مسوحت چمن خاشاك و خس
 مسوحت چمن خار و خس G.
 ز آنچه O. و آنچه
 . . . ib. ماند G. بود
 930. 2. مي بر يي O. يي در يي
 932. 1. كرده دارد G. كرده دارد A. F. گويدارد
 935. 2. حرمي S. چون خس
 942. 1. نشست G. بنشست
 . . . ib. سنجين O. سنجش
 . . . 2. صاحب عبارتي G. كامل عيار
 943. 1. از آن O. ازو
 952. 2. در صد so F. O. S. X. V. ; but G.
 صد در A. had, originally,
 صد در, which has been altered
 to در صد. Z. has در صد
 953. 1. هر دو ما يا بگذر so A. S. & Z.
 but O. هر دو بار بگذر
 This couplet is omitted in G.
 954.1&2. { ده } A. & F. { درد }
 { بود } { درد }
 956.1&2. { ني } G. { نيست }
 { ني } { نيست }
 960. 1. وز O. از
 961. 2. مست خواب G. پر ز خواب
 962. 2. آغاز G. آهنگ
 964. 1. شد A. Z. گشت

COUP. HEMIST.

946. 2. ماند خاطر از خیال او بزم
S. has ماند از خاطر خیال او بزم
965. 2. بر سر من استلم A.F. بر سر من این استلم
967. 1. گم کرده را G. گم کشته را
.. ib. دریافتی A. F. دریافتی
.. 2. بیچاره S. آواره
968. 1. از ایشان همچنین S. از ایصال اینچنین
.. 2. ماند G. O. بود
969. 2. زان غم فتاده G. افتاد از آن غم
971. 2. زبان G. ضمیر
.. ib. نا X. نا
.. ib. هم so G. O. S. ; but A.F.X.Y.Z.
972. 2. عجب O. دروغ
974. 2. اندر G. ابر
976. 1. کسی دوری G. کس آزادی
979. 2. زخم درد و غم A.F. زخم رخم و غم
درد و رنج و غم O.
979. 1. ندید O. چو دید
981. 1. بر G. آن
.. ib. والا S. دانا
982. 2. روئین O. روشن
984. 2. صرف G. وقت Y. وقف
- 987.1&2. { ام ایم } O.
{ ام ایم }
988. 1. دانا آن S. آن دانا
.. 2. رای O. راه

COUP. HEMIST.

989. 1. بشکند O. نشکند
.. 2. آید G. O. آید
995. 2. و O. omits عذب دریا G. خوب و زیبا
996. 1. دانا بی لجاج و بی ستیز
دانای لجاج و بی ستیز Z.
997. 2. نا دانا G. دانائی
998. 2. راحت او مستقیم G. رفت او شد مقیم
1001. 1. جام so A.F.Y. ; but O.S.X.Z. جان
1002. 2. در G. وز A. از
1004. 1. ساختی A. داشتی
1005. 2. بصحرای S. بسرحد
- 1007.1&2. { شدی شدی } A. F.
{ شود شود }
1009. 1. بزم G. جمع
.. 2. پیش حسن او G. پیش او حسن
1011. 1. نیست از وی در غنا کس تیزتر
G. has, instead of this line,
سرو قدش هر زمان نو خیزتر
For از وی در غنا O. has از غنا
1113. 2. میل قوی G. میلی بوی
1017. 1. درون O. ضمیر
.. 2. بروی شد O. شد بروی
1018. 1. خامی G. فانی
.. 2. عشق G. عیش
1024. 2. پای تخت او O. پای او تخت
G. پایه تخت

COUP. BLANST

1025. 2. نشانند G. بخوانند
1030. 2. زیر پای اندر O. زیر با از زر
1033. 1. می O. و Y. بی X. بی
1034. 2. حاجت O. غایت
1035. 1. عقل و دین اندوز را O. عقل دین اندوز را
1036. 1. کشته زار O. کشت زار
1037. 2. گردد G. گیرد
1038. 1. آنچه خود دانی روش می کن بر آن
 آنچه دانی پی روی میکن بان A.
 هر چه O. has آنچه For
 پیروش Y. has پی روی For
 در آن G. has بر آن For
 . . 2. آنچه و آنچه . .
1039. 2. بین که چون میگیری و چون میدهی
 به که چون گیری و یا چون میدهی G.
 O. has : و چون میدهی For
 برون و میدهی
1043. 1. از O. در
1045. 1. راهبای O. راهبای
 . . 2. آئین G. دستور . .
1046. 1. تو G. تو
1047. } G. omits these couplets.
 1048. }
1048. 1. نی که از عدل تو F. نی که از تو عدل
 X. زنگ. نی که نور عدل.
 Other MSS. زنگ, but زنگ is
 probably intended.

COUP. BLANST

1050. 2. از F. G. وز
1051. 2. پاسبان X. با شبان A.O.S.Y. یا شبان
1053. 2. گریز گرت O. ست بر گرت
1054. 1. سر بزرگ A. F. بس بزرگ
1055. 2. باشد G. باید
1057. 2. حق خود را O. حق خود
1059. 1. با G. بر
1060. 2. کینه کش از S. کینه کش هر
1062. 2. جوید Altered in F. to خوی
 . . ib. G. O. خوی او ز آلودگی پالودگی
1063. 2. ذبح O. رنج
 . . ib. کاری را O. کاوی را
1069. 1. سیاست G. سعایت O. سعادت
1070. 2. کر G. O. کو
 . . ib. ده خود دور نیست O. ده خود را دو بست
1071. 1. حفظ کافی چون چنین
 خط A.F.S.X. خط او چون این چنین G.
1073. 2. دینار S. دینات
1075. خود نا تمام O. خود را تمام
1078. 2. بستر O. بسر
1080. 1. چو داد G. مراد ; آن G. از and for
1082. 2. دامن در G. دامان را
1084. 2. گوش باش و هوش شو
 هوش باش و گوش شو O.
1085. 2. عقل اول را مقدم, so G. O. S. Y.,
 but عقل را اول مقدم A.F.X.Z.

COUP. HEMIST

1086. G. omits this couplet.
 . . 1. نکته دان O. خرده دان
 1088. 2. عالم A. کیتی
 . . ib. کثیف G. کفیل
 1090. 1. و بذات و فعل O. omits
 . . 2. از A. omits کرد بی پیوند از اینها
 کرده^۲ پیوند اینها X.
 1093. 2. و A. از
 1094. 1. شاهی او آراستست
 شاهیه او راستست O.
 . . 2. شهر S. شاه
 . . ib. خواستست A.O.S. have خاستست
 but this orthography is often
 found when خاستن is intended.
 1095. 1. در O. بر
 1096. 2. دانا را O. بالا را
 1097. 2. و جسم S. جسم G. has the line
 thus:
 زاده زین علت پی پیوند جسم
 1101. 1. و جان O. omits
 . . 2. نام S. کام
 1102. 2. جز بخیر از صحبت آن همسرند
 در وصال هم O. و ز وصال هم
 1104. 2. شہوت G. لجه^۲

COUP. HEMIST

1107. 1. باشد آن تاثیر سن انحطاط
 باشد آن تاثیر شیب و انحطاط F.
 The reading of A. has been
 altered to
 باشد از تاثیرش آن سر انحطاط
 . . 2. طی شدن آلات شهوت را بساط
 طی شدن احوال شهوت انبساط O.
 1108. 1. محبوب A. محبوب
 . . 2. فروماندن F. فرومانده
 1112. 1. آن A.F. ز آن
 . . 2. حیوانی, so A.F. S. X. Y.; but G.
 نفسانی O.
 1115. 2. رمید O. رهید
 1120. 1. هم برین اجمال کار این O. has
 هم برین اعمال کاری این
 1123. 2. کن A. زین
 1124. 1. آنچه O. آنچه
 1125. 1. وقت A. O. وقف
 . . ib. و O. has نفس و نفس X.
 نقش نفس
 . . 2. نفس را دار این نفس
 For نفس خود را این نفس X.
 دار, A. F. Y. have
 1126. 2. کن O. گو
 . . ib. دعای مدحت A. دعا و مدحت

ز آنچه گفתי وقت عذر آوردنست ورد خود استغفر الله کردنست
 ۱۱۲۵ وقف استغفار کن نفس و نفس نفس را دار این نفس همراز و بس
 ز آب استغفار چون شستی دهان گو دعا و مدحت شاه جهان
 مدح شاه کامران یعقوب بیگ فیض باران آمد و من تشنه ریگ
 ریگ تشنه کی شود از آب سیر بر وداع او کجا باشد دلیر
 چون بود سیری ازین آب محال بر دعا بهتر بود ختم مقال
 ۱۱۳۰ عالم از فیض نوالش تازه شد نوبت عدلش بلند آوازه شد

هر دمش جاه و جلالي تازه باد
 مدت ملکش برون ز اندازه باد

اتمام یافت انطباع این قصهٔ عجیب
 که اختریست رفیع المکان
 از هفت اورنگ
 و گوهری عظیم الشان
 در لطف وزن
 بی همسنگ
 تم تم
 تم

وآن سلامان ماندن از وی بی نصیب
 طی شدن آلات شهوت را بساط
 و آلت شهوت فرو مانده ز کار
 و آن نهادن رو بتخت عز و جاه
 رو بدارالملک عقل آوردنست
 تا طبیعت را زند آتش برخت
 دامن از شهوات حیوانی فشانند
 گه گهش درد فراق آمد بروی
 کرد جانش را بهر زهره جفت
 وز غم ابسال و عشق او رهید
 کز وصول آن شود جان ارچند
 پادشاه ملک انسانی شود
 مختصر آوردم این گفتار را
 تا بتفصیل آید اسرار کهن
 ختم شد والله اعلم بالصواب

چیست آن ابسال در صحبت فریب
 باشد آن تأثیر سنّ الحطاط
 کرده جا محبوب طبع اندر کنار
 چیست آن میل سلامان سوی شاد
 ۱۱۱ میل لذتهای عقلی کردنست
 چیست آن آتش ریاضتهای سخت
 سوخت زان آثار طبع و جان بماند
 لیک چون عمری بآتش بود خوی
 زان حدیث و صف حسن زهره گفت
 ۱۱۱ تا بتدریج او بزهره آرمید
 چیست زهره آن کمالات بلند
 زان جمال عقل نورانی شود
 با تو گفتم مجمل این اسرار را
 گر مفصل بایدت فکری بکن
 ۱۱۲ هم برین اجمال کار این خطاب

خاتمه* کتاب سلامان و ابسال

در خیال شعر بودن تا بکی
 در سواد شعر پیچی نامه وار
 روسفیدی زین هنر کم دار امید

جامی ای کرده بساط عمر طی
 همچو خامه چند باشی خام کار
 موی تو شد در سیه کاری سفید

وآن دهم باشد مؤثر در جهان
 عقل فعالس از آن کردند نام
 اوست در گیتی کفیل نفع و ضر
 گنج او مستغنی آمد زین طلسم
 کرد بی پیوند ازینها هرچه خواست
 نفس انسان سخرهٔ تدبیر اوست
 غرق احسان ویند اینها همه
 زیر فرمان وی از فرمان بران
 راه دان از شاه اورا خاستست
 بر وی از بالا پیایی میرسد
 فیض بالا را حکیم آمد لقب
 زاده زین عقلست بی پیوند جسم
 آنکه گفت این از پدر بی جفت زاد
 نام این زاده سلمان آمدست
 زیر احکام طبیعت گشته پست
 گیرد از ادراک محسوسات کام
 جز بخیر از صحبت هم نگذرند
 وز وصال هم درو آسوده اند
 لجهٔ لذات نفسانیست آن
 و اندر استغراق او دور از حق اند

ده بود سلك عقول ای خرده دان
 کارگر چون اوست در گیتی تمام
 اوست در عالم مفیض خیر و شر
 نیستش پیوند جسمانی و جسم
 او بذات و فعل خود زینها جداست
 ۱۰۹۰ روح انسان زادهٔ تاثیر اوست
 زیر فرمان ویند اینها همه
 او شه فرمان ده است و دیگران
 چون بنعت شاهی او آراستست
 ۱۰۹۵ بر جهان فیضی که از وی میرسد
 پیش دانا راه دان بسو العجب
 روح پاکش نفس گویا گشته اسم
 هست بی پیوندیء جسمش مراد
 زادهٔ بس پاك دامان آمدست
 ۱۱۰۰ کیست ابدال این تن شهوت پرست
 تن بجان زنده است و جان از تن مدام
 هر دو زان رو عاشق یکدیگرند
 چیست آن دریا که در وی بوده اند
 بحر شهوتهای حیوانیست آن
 ۱۱۰۵ عالمی در موج او مستغرق اند

حفظ کافي چون چنين وافر شود نفس او طغيان کُند کافر شود
 هست پيش زيرکان ارچند حکم کافر بر مسلمان ناپسند
 قصه کوتاه هرکه ظلم آئين کند وز پي دينات ترك دين کند
 نيست در کيتي ز وي نادان تري کس نخورد از خصلت نادان بري
 ۱۰۰۴ کار دين و دنياي خود را تمام جز بدانايان ميفگن والسّلام

اشارت بآنکه مراد از اين قصه صورت قصه نيست بلکه مقصود از آن
 معني ديگر است که بيان کرده خواهد شد

باشد اندر صورت هر قصه خرده بينان را ز معني حصه
 صورت اين قصه چون اتمام يافت بايدت از معني آن کام يافت
 وضع اين را راه داني کرده است کو بسّر کار راه آورده است
 ز آن غرض ني قيل و قال ما و تست بلکه کشف سرّ حال ما و تست
 ۱۰۰۰ کيست از شاه و حکيم اورا مراد و آن سلمان چون زشه بي جفت زاد
 کيست ايسال از سلمان کامياب چيست کوه آتش و درياي آب
 چيست ملڪي کان سلمان را رسيد چون وي از ايسال دامان را کشيد
 کيست زهره گآخر از وي دل ربود زنگ ايسالش ز آئينه زدود
 شرح اينها يك بيک از من شنو پاي تا سر گوش باش و هوش شو

در بيان آنکه مقصود از اينها که مذکور شد چيست

۱۰۰۵ صانع بچون چو عالم آفريد عقل اول را مقدّم افريد

چیست اصل کار گله یا شبان
 بهر ضبط گله یکنگان ترا
 لیک سگ برگرگ نی برگوسفند
 چون سگ دژنده باشد یار گرگ
 لیک دانا و امین باید وزیر
 تا دهد بر صورت احسن نظام
 نآورد بر غیر حق خود کمین
 از رعیت نی فزون گیرد نه کم
 مشفق بر حال مسکین و گدای
 قهر او کینه کش هر ظلم کیش
 پیش ارباب خرد نا بخردی
 خوی او ز آلودگی آسودگی
 خواهد اندر رنج گاوی را زبون
 راست بین و صدق ورز و نیک رای
 داستان ظلم و احسان از همه
 پرسش او را میفگن با وزیر
 ساز عالی پایه اقبال را
 ظلم بر شهر و ولایت میکند
 همیشه دوزخ بهم آوردنست
 کو کند آخر ده خود را دوپست

خود تو منصف شو چو نیکو مذهبان
 باید اندر گله سرهنگان ترا
 چون سگ گله ترا سردر کمند
 بر رمه باشد بلائی بس بزرگ
 ۱۰۵۵ از وزیران نیست شاهان را گزیر
 داند احوال ممالک را تمام
 باشد اندر ملک و مال شه امین
 ز آنچه باشد قسمت شاه و حشم
 مهربانی بر همه خلق خدای
 ۱۰۶۰ لطف او مرهم نه هر سینه ریش
 نی بدی در صورت و سیرت ددی
 چون سگ مسلخ همه آلودگی
 تا دهان خود نیالاید بخون
 منهبی باید ترا هر سو بیای
 ۱۰۶۵ تا رساند با تو پنهان از همه
 آنکه باشد از وزیر اندر نفیر
 هم بخود تفتیش کن آن حال را
 آنکه بهر تو کفایت میکند
 آن کفایت نی سعادت کردنست
 ۱۰۷۰ کافیت آری و از وی دور نیست

بر سر جمع آشکارا نی نهفت صد گهر زالماس فکرت سفت و گفت

وصیت کردن بادشاه سلمان را

<p>بالغان را غایت امید نیست مزرع فردا شناس امروز را دولت جاوید را تخمی بکار کوشش از دانش همی گیرد رواج و آنچه نی می پرس از دانشوران دین که چون میگیری و چون میدهی نی بحکم مدبر دین نا پذیر آن فرّه را هم بحکم دین بده پایهٔ ظالم بآن عالی مکن وین کند آنرا بفسق و ظلم صرف خم شود از بار هر دو گردنت کین بود دستور شاهان قدیم همیشهٔ دوزخ بسان وی مشو گردد از عدلت بضدّ خود بدل خرد گردد جام عدل از سنگ ظلم در شبانی دور باش از دمدمه وز شبانان قدر خود برتر مگیر</p>	<p>ای پسر ملک جهان جاوید نیست ۱۰۳۵ پیشوا کن عقل دین اندوز را پیش از آن گاید بسر این کشت زار هر عمل دارد بعلمی احتیاج آنچه خود دانی روش می کن بر آن هرچه میگیری و بیرون میدهی ۱۰۳۰ هرچه میگیری بحکم دین بگیر هر کجا گیری بحکم دین فرّه کیسهٔ مظلوم را خالی مکن آن فتد در فاقه و فقر شگرف عاقبت این شیوه گردد شیونت ۱۰۴۵ رو متاب از راههای مستقیم او بدوزخ رفت تو در پی مرو جهد کن تا هر خطا و هر خلل نی که از تو عدل گیرد زنگ ظلم تو شبانی و رعیت چون رمه ۱۰۵ در شبانی شیوهٔ دیگر مگیر</p>
--	---

تا جمال خود تمام اظهار کرد در دل و جان مسلمان کار کرد
نقش ابسال از ضمیر او بشت مهر روی زهره بر روی شد درست
حسن باقی دید و از فانی برید عیش باقی را ز فانی برگزید

بیعت دادن بادشاه ارکان دولت خود را با مسلمان و تسلیم کردن تخت
و تاج خود بوی

افسر شاهی چه خوش سرمایه ایست ۱۰۲۰ هر سری لایق بآن سرمایه نیست
هر قدم شایسته آن پایه نیست چرخ سا پائی سزد این پایه را
تخت سلطانی چه عالی پایه ایست چون مسلمان از غم ابسال رست
هر قدم شایسته آن پایه نیست دامنش ز آلودگیها پاک شد
عرش فرسا فرقی آن سرمایه را تارک او گشت درخور تاج را
دل بمعشوق همایون فال بست شاه یونان شهریاران را بخواند
همتش را روی در افلاک شد جشني انسان ساخت کز شاهنشهان
پای او تخت فلک معراج بود هر لشکرکش و هر لشکری
سرکشان و تاجداران را بخواند زآن همه لشکرکش و لشکرکه بود
نیست در طی تواریخ جهان جمله دل از سروری برداشتند
حاضر آن جشن از هر کشوری ۱۰۲۵ شه مرصع افرش بر سر نهاد
با مسلمان کرد بیعت هر که بود رسم کشورداریش تعلیم کرد
سر بطوق بندگی افراشتند از برای او وصیت نامه
تخت ملکش زیر پا از زر نهاد کرد انشا در چنان هنگامه

منقاد شدن سلامان حکیم را و تدبیر کار او کردن

- چون سلامان گشت تسلیم حکیم
 شد حکیم آشفته تسلیم او
 ۱۰۰۰ بادهاي دولتش در جام ریخت
 جان او ز آن باده ذوق انگیز شد
 هر گه ابسالش فرا یاد آمدی
 چون بدانستی حکیم آن حال را
 یکدو ساعت پیش چشمش داشتی
 ۱۰۰۵ یافتی تسکین چو آن رنج و الم
 همت عارف چو گردد زورمند
 لیک چون یکدم ازو غافل شود
 گاه گاهی چون سخن پرداختی
 زهره گفتی شمع جمع الحجم است
 ۱۰۱۰ گر جمال خویش را پیدا کند
 نیست ازوی در غنا کس تیزتر
 گوش گردون پرنوای چنگ اوست
 چون سلامان گوش کردی این سخن
 این سخن چون بارها تکرار یافت
 ۱۰۱۴ چون زوی دریافت این معنی حکیم
- زیر ظل رفت او شد مقیم
 سحرگاری کرد در تعلیم او
 شهدهاي حکمتش در کام ریخت
 کام او زین شهد شکرریز شد
 از فراق او بفریاد آمدی
 آفریدی صورت ابسال را
 در دل او تخم تسکین کاشتی
 رفتی آن صورت بسرحد عدم
 هر چه خواهد آفریند بی گزند
 صورت هستی ازو زایل شود
 وصف زهره در میان انداختی
 پیش او حسن همه خوبان گم است
 آفتاب و ماه را شیدا کند
 بزم عشرت را نشاط انگیزتر
 در سماع دایم از آهنگ اوست
 یافتی میلی بوی از خویشتن
 در درون آن میل را بسیار یافت
 کرد اندر زهره تاثیر عظیم

بر رگ جان اوفتادش تاب و پیچ
 کای جهان را قبله امید و بیم
 حل آن زانديشه روشن دليست
 بندساي قفل هر مشکل توئی
 کرده وقت خویش وقف ماتمش
 نی سلامان را توان شد چاره ساز
 چاره جوي از عقل دوراندیش تو
 در کف صد غصه مضطر مانده ام
 کای نگشته رایت از راه صواب
 و آید اندر ربقه فرمان من
 کشف کردم زوي این حال را
 جاودان دمساز ابسالش کنم
 زیر فرمان وي از جان آرמיד
 هرچه گفت از جان پذیرفتن گرفت
 بنده فرمان صاحب دل شدن
 گوهری بس خوب و زیبا سفته است
 یا رو اندر سایه دانا گریز
 یابد از دانا و دانائی علاج

۹۸۰ چاره آن کار نتوانست هیچ
 کرد عرض رای آن دانا حکیم
 هر کجا در مانده را مشکلیست
 در جهان امروز روشن دل توئی
 سوخت ابسال و سلامان از غمش
 ۹۸۵ نی توان ابسال را آورد باز
 گفتم اینک مشکل خود پیش تو
 رحمتی فرما که بس در مانده ام
 داد آن دانا حکیم اورا جواب
 گر سلامان نشکند پیمان من
 ۹۹۰ زود باز آرم بوي ابسال را
 چند روزی چاره حالش کنم
 از حکیم این را سلامان چون شنید
 خار و خاشاک درش رفتن گرفت
 خوش بود خاک در کامل شدن
 ۹۹۵ بشنو این نکته که دانا گفته است
 باش دانا بی لجاج و بی ستیز
 رخنه کز نادانی افتد در مزاج

چون عرابي بامداد از خواب خامت
گفت واويلا كه گم گشت اشترم
۹۶۵ كاش با او گشتمې من نيز گم
هر كجا او رفت با او رفتي
هر كه آن گم گشته را وا يفتي
بي نبرد اصلاً كه آن اشتر كجاست
ماند خاطر از خيال او پُرم
تا نرفتي بر سرم اين اشتم
تا ازين دوري بيكسو رفتي
با من آواره يکجا يفتي

شنيدن پادشاه حال سلامان را و عاجز ماندن از تدبير كار او و تدبير آن
بحكيم رجوع كردن

چون سلامان ماند از ايسال اينچنين
محرمان آن پيش شه گفتند باز
۹۷۰ داشت با ايسال صد اندوه بيش
با و پيش غم بود و بي وي نيز هم
گنبد گردون عجب غمخانه ايست
چون گل آدم سرشتند از نخست
ريخت بالاي وي از سر تا قدم
چون چهل بگذشت روزي تا بشب
۹۷۵ لا جرم از غم كس آزادي نيافت
چون بود باران شادي ختم كار
ليك داند آنكه دانش پرور است
شه سلامان را در آن ماتم چو ديد
بود در روز و شبش جال اينچنين
جان او افتاد از آن غم در گداز
آمدش بي او غمي چون كوه پيش
از ضمير او نشد ناچيز غم
بي غمي در وي دروغ افسانه ايست
شد بقدرش خلعت صورت درست
چل صباح ابر بلا باران غم
بر سرش باريد باران طرب
جز پس از چل غم يكي شادي نيافت
گيرد آخر كار بر شادي قرار
كين قرار اندر سرائي ديگر است
بر دلش صد زخم رنج و غم رسيد

نیشکر آئین شدي انگشت خاي
 از طبایحه بودیش زانو کبود
 با خیال یار خویش افسانه گوي
 وز جمال خویش چشم دوخته
 نور بخش دیده گریان من
 دیده بر شمع جمالت داشتم
 وز وصال یکدگر در صد کشاد
 کار ني کس را بما مارا بکس
 کارها بر موجب دلخواه بود
 رازگویان روز سر در گوش هم
 یا کسی از حال ما آگاه ني
 تو همي ماندي و من میسوختم
 این بد آئین با من مسکین چه بود
 با تو راه نیستی پیودمي
 عشرت جاوید در پیوستمي

آن شکر لب را ندیدی چون بجای
 روز و شب بی آنکه همزانوش بود
 هر شب آوردی بکنج خانه روی
 کای ز هجر خویش جام سوخته
 ۹۵. عمرها بودی انیس جان من
 خانه در کوی وصال داشتم
 هر دو از دیدار هم بودیم شاد
 هر دو ما با یکدگر بودیم و بس
 دست بیداد فلک کوتاه بود
 ۹۵. شب همي خفتیم در آغوش هم
 در میان ما کسی را راه ني
 کاش چون آتش همي افروختم
 سوختی تو من بماندم این چه بود
 کاشکی من نیز با تو بودمي
 ۹۶. از وجود ناخوش خود رستمي

حکایت آن اعرابی شتر گم کرده که میگفت کاشکی من نیز با شتر خویش گم
 گشتمی تا هر که وی را یافتی مرا نیز با وی یافتی

آن عرابی چون شد اشتر در شتاب
 از سبکباری شتر چون یاری
 از شتر افتاد چشمی مست خواب
 دید کرد آغاز خوش رفتاری

کآن درونی سوخت چون خاشاک و خس و آنچه بیرون بود سالم ماند و بس

باز ماندن سلامان از ابدال و زاری کردن بر مفارقت وی

باشد اندر داروگیر روز و شب
 ۹۳۰ هرچه از تیر بلا بر وی رسد
 ناگذشته از گلویش خنجری
 گر بدارد دوست از بیداد دست
 و بر بگردد از سرش سنگ رقیب
 و رهد زینها بریزد خون به تیغ
 ۹۳۵ چون سلامان کوه آتش بر فروخت
 رفت همتای وی و یکتا بماند
 ناله جان سوز بر گردون کشید
 دود آتش خیمه بر افلاک زد
 بس که از غم سینه کندن کرد ساز
 ۹۴۰ بر وی از ناخن ز بس آزار جست
 سنگ می زد بر دل وی هیچ شک
 چون بدل بنشست از آن سنگش غبار
 چون از دست تهی کردی نشست
 چون ندیدی پنجه اندر پنجه یار
 ۹۴۵ ز آن گهر دیدی چو خالی مشت خویش

عاشق بیچاره را حالی عجب
 از کمان چرخ پی در پی رسد
 از قفای آن در آید دیگری
 بروی از سنگ رقیب آید شکست
 یابد از طعن ملامت گو نصیب
 شکنه هجرش بصد درد و دریغ
 و اندرو ابدال را چون بسوخت
 چون تن بی جان ازو تنها بماند
 دامن مژگان ز دل در خون کشید
 صبح از اندوهش گریبان چاک زد
 سینه ناخن ناخنش شد همچو باز
 یک سر ناخن نماند از وی درست
 بود آن نقد وفایش را محک
 نقد او آمد برون کامل عیار
 کندی از حسرت بدندان پشت دست
 پنجه خود کردی از دندان فگار
 کندی از دندان سر انگشت خویش

مردگی از زندگی خوشتر بود
 در فضایی جان‌فشانی پا نهاد
 جمله را یکجا فراهم آورید
 آشی در پشته و کوه او فگند
 دست هم بگیرفته در آتش شدند
 همّتش بر کشتن ابدال بود
 سوخت او را و سلامان را گذاشت
 زرّ خوش خالص بماند و سوخت غش
 گر شکستی اوفتد بر غش فتد
 نیست این از همّت مردان غریب
 هر که بی همّت بود منکر بود

چون حیات مردنی درخور بود
 روی با ابدال در صحرا نهاد
 پشته پشته همیشه از هر جا برید
 جمع شد زآن پشته کوهی بلند
 هر دو از دیدار آتش خوش شدند
 شه نهانی واقف آن حال بود
 بر مراد خویشتن همّت گماشت
 بود آن غش بر زر و این زرّ خوش
 چون زر مغشوش در آتش فتد
 کار مردان دارد از یزدان نصیب
 پیش صاحب همّت این ظاهر بود

حکایت آن منافق و آن مؤمن صادق که ردای وی را در ردای خود به پیچید
 و در کوره آتش نهاد ردای منافق بسوخت و ردای مؤمن سالم بماند

گرم چون آتش بکسب و کار خویش
 از پی اثبات دین برداشت جنگ
 هان بیار از حجّتی داری بدست
 در ردای خویشتن پیچید چست
 در ردای خصم دین آتش فتاد
 هین ببین خاصیت نور یقین

دین پرستی کوره آتش به پیش
 با منافق شیوه در دین دورنگ
 آن منافق گفت با این دین پرست
 زو ردایش را طلب کرد از نخست
 در میان کوره آتش نهاد
 ماند سالم زآن ردای مرد دین

دست ازین شاهد که داری بازکش
 شاه باید بود یا شاهد پرست
 شاهي و شاهد پرستي نيست خوش
 دور کن حنای این شاهد ز دست

در بیان چهار خصلت که از شرائط سلطنت است

هست شرط پادشاهي چار چیز
 نيست حکمت کزي نفس لثيم
 ۹۰۰ نيست از عفت که مرد هوشمند
 از شجاعت نيست کش سازد زبون
 حکمت و عفت شجاعت جود نيز
 سخره حکم زني گردد کریم
 ۹۰۱ دامن آلايد بيار ناپسند
 قحبه از ريقه مردی برون
 ز آنچه گرد آن جز از خست نگشت
 از عروس ملک برخوردار نيست
 در دل خود کي دهد شاهش محل
 و آنچه مي بایست گفتم والسلام
 ۹۰۲ حرف حکمت را برین کردم تمام

تنگدل شدن سلامان از ملامت پدر و روی در صحرا نهادن و آتش افروختن و با
 ابدال بهم بانث در آمدن و سوخته شدن ابدال و سالم ماندن سلامان

کيست در عالم ز عاشق خوارتر
 نيست کار از کار او دشوارتر
 ني غم يار از دلش زایل شود
 ني تمنای دلش حاصل شود
 مایه آزار او بیگانه و گاه
 طعنه بدخواه و پند نیکخواه
 چون سلامان آن نصیحتها شنید
 جامه آسودگی بر خود درید
 ۹۰۳ خاطرش از زندگانی تنگ شد
 سوي نابود خودش آهنگ شد

حکایت سؤال و جواب آن حکیم که حلال زاده کیست و حلال زادگی چیست

۸۸۰ از حکیمی کرد شاگردی سؤال
گفت آنکو عاقبت گردد شبیه
چند روزی گر نماند با پدر
ورنه حال او برین معنی گواست
آن کیا کز خورد گندم خاستست
۸۸۵ گرچه می ماند بوی ز آغاز کار
دانه اش گوید که او نی گندم است

کای مهندس کیست فرزند حلال
با پدر گر بخردست و گر سفیه
عاقبت خود را رساند با پدر
دست ازو بگسل که فرزند زناست
خوید گندم را بخود آراستست
چون رسد در وقت درو در کشتزار
نعت و نام گندمی ازوی گم است

رسیدن سلامان پیش شاه و اظهار شفقت نمودن شاه با وی

چون پدر روی سلامان را بدید
بوسه‌های رحمتش بر فرق داد
کای وجودت خون احسان را نمک
۸۹۰ روضه جان را نهال نوبری
باغ دولت را گل نو خاسته
عرصه آفاق لشکرگاه تست
پای تا سر لایق تختی و تاج
تاج را میسند بر فرق خسان
۸۹۵ ملک ملک تست بستان ملک خویش

وز فراق عمرکاه او رهید
دست مهر از لطف بر دوشش نهاد
چشم انسان را جمالت مردمک
آسمان را آفتاب دیگری
برج شاهي را مه ناکاسته
سرکشان را روی در درگاه تست
نیست تخت و تاج را بی تو رواج
تخت را در زیر پای ناکسان
ملک را بیرون مکن از سلک خویش

اندوهگین شدن بادشاه از تمادیء شعب سلامان بصحبت ابسال و وی را
بقوت همت از تمتع بوی باز داشتن

شاه یونان چون سلامان را بدید ۱۶۵
عمر رفت و زین خسارت بس ندرد
ماند خالی ز افسر شاهي سرش
تخت را افگند در پا بخت او
در درون افتاد ازین غم آتشش
بر سلامان قوت همت گماشت
لحظه لحظه جاذب او می شتافت ۱۷۰
روی او میدید و جانش می طپید
زین تغابن در ره سخت افتاد
مرد مفلس را ازین بدتر چه غم
تشنه را زین سخت تر چه بود عذاب
اهل دوزخ را چه محنت زین بتر ۱۷۵
بر سلامان چون شد این محنت دراز
شد پروروشن که هست آن از پدر
ترس ترسان در پدر آورد روی
آری آن مرغی که باشد نیکبخت

کو بابسال و وصالش آرمید
وز ضلالت روی دل واپس نکرد
تا که گردد سربلند از افسرش
تا کف پائی که بوسد تخت او
وقت شد زین حال ناخوش ناخوشش
تا ز ابسالش بگلی باز داشت
لیک نتوانستی از وی بهره یافت
لیک با وصلش نیارستی رسید
خر ببرد و بر زمین رخت افتاد
گنج در پهلو و کیسه بی درم
چشمه پیش چشم و لب محروم از آب
آتش اندر جان و جنت در نظر
شد در راحت بروی او فراز
تا مگر زان ورطه اش آرد بدر
توبه کار و عذرخواه و عفو جوی
آخر آرد سوی اصل خویش رخت

هميشان غم ني براي ديگري
 رحمتي آمد بر ايشانش پديد
 هرچه دانستي ز اسباب معاش
 جمله را ز آنجا مهيا داشته
 کآورد شرط مرآت را بجاي
 خورده جام شادي و غم را بهم
 جامشان ايمن ز سنگ تفرقه
 و اندر آن دولت مددگاري کند
 افگند بر رشتهء جان بندشان
 يکسر از بهر مکافات آمدست
 بد مکن تا بد نفرساید ترا

هر يکي شاد از لقاي ديگري
 شاه چون جمعيت ايشان بدید
 بي ملامت کردن خاطر خراش
 يك سر موئي فرو نگذاشته
 ۸۵۰ اي خوش آن روشن دل و پاکيزه راي
 هر کجا بيند دو همدم را بهم
 جانشان صافي ز زنگ تفرقه
 اندر آن اقبالشان ياري کند
 ني که از هم بگسلد پيوندشان
 ۸۵۵ هرچه بر ارباب آفات آمدست
 نيك کن تا نيك پيش آيد ترا

حکایت مکافات یافتن پرويز با آنچه با فرهاد کرده بود از شيرويه

روي در شيرين شورانگيز کرد
 شد بحکم آنکه داني مايلش
 خرمن تمکين خسرو را بسوخت
 ريخت اندر ساغر فرهاد زهر
 ماند بر شيرين همين پرويز و بس
 در کف شيرويه تيغ کين نهاد
 وز سرير عشرتش انداخت دور

کوه کن کانبازيء پرويز کرد
 دید شيرين سوي خود ميل دلش
 غيرت عشق آتش سوزان فروخت
 ۸۶۰ کرد حالي حيلهء تا زال دهر
 رفت آن جان پر امید و پرهوس
 چرخ کين کش هم همين آگين نهاد
 تا بيك زخمش ز شيرين ساخت دور

در میان بادیده گیرم وطن
 ۱۳۰ دوست ز آنجا دور و دشمن نیز هم
 گر روم هر سو دو صد فرسنگ بیش
 دیده گردد مو بمو اعضاي من
 با هزاران دیده رو سويش کنم
 بلکه از نظاره هم يك سو شوم
 ۱۳۵ تا دوئي باقي بود دوري بود
 چون نهد عاشق بكوي وصل گام
 بر سر يك چشمه باشم خيمه زن
 جان ز خلق آسوده و تن نیز هم
 نآیدم از آدمي ديّار پيش
 قبلهء رويم شود عذراي من
 تا ابد نظارهء رويش کنم
 وز دوئي آزاد گگردم او شوم
 جان اسير داغ هلهجوري بود
 جز يكي مي در نكنجد والسّلام

آگاه شدن شاه از رفتن سلمان و خبر نایافتن از حال وي و آئینهء
 گيتي نمایي را کار فرمودن و حال وي دانستن

شده چو شد آگاه بعد از چند گاه
 ناله بر گردون رسانیدن گرفت
 گفت کز هر جا خبر جستند باز
 ۱۴۰ داشت شاه آئینهء گيتي نمایي
 چون دل عارف نبود از وي نهان
 گفت کان آئینه را آرند پيش
 چون بر آن آئینه افتادش نظر
 هر دو را عشرت کنان در بيثبه دید
 ۱۴۵ باهم از فکر جهان بودند دور
 ز آن فراق جان گداز عمر گاه
 وز دو دیده خون چکانیدن گرفت
 کس نبود آگاه از آن پوشیده راز
 پرده زاسرار همه گيتي کشاي
 هیچ حالي از بد و نيك جهان
 تا در آن بیند رخ مقصود خویش
 یافت از گم گشتگان خود خبر
 وز غم ایام بي اندیشه دید
 وز همه اهل جهان يکسر نفور

گونیا باغ ارم چون در نهفت
 یا بهشت عدن بی روز حساب
 چون سلامان دید لطف بیشه را
 ۸۱۵ با دل فارغ ز هر امید و بیم
 هر دو شادان همچو جان و تن بهم
 صحبتی ز آویزش اغیار دور
 بی ملامت پیشه با ایشان بجنگی
 گل در آغوش و خراش خار بی
 ۸۲۰ هر زمان در مرغزاری کرده خواب
 گاه با بلبل بگفتار آمده
 گاه با طءوس در جولانگری
 قصه کوتاه دل پر از عیش و طرب
 خود چه زان بهتر که باشد با تویار

حکایت جواب گفتن وامق با آنکه پرسید از وی که مقصود تو ازین

جست و جو چیست

۸۲۵ خورده دانی گفت با وامق برآز
 می بری عمری بسر در جست و جوی
 در کنار تو بجز مقصود بی
 گفت مقصود آن که با عذرا بهم
 کای ز داغ عشق عذرا در گداز
 چیست مقصودت ز جست و جو بگویی
 مانع مقصود تو موجود بی
 روی خویش اندر یکی صحرا بهم

همچو جوهر از صقالت داده تیغ
 چون خطائی نقش بر دیبای چین
 همچو نیلی دیبه را مقراض سیم
 جوزهر خوردی برین بالا نهیب
 بهر اسباب گذشتن چاره کرد
 بر کنار بحر اخضر تیز رو
 شد مه و خورشید را منزل هلال
 همچو بط سینه بر آب انداخته
 روی بر مقصد بسینه می شتافت
 تیز تر بر میگذاشت از آبگیر
 وز دم دریا ز رونق مانده اند
 وصف او بیرون زهر اندیشه^۶
 کاندرا آن عشرتگه خرم نبود
 چون نذر از تاج و چون قمری ز طوق
 ساز دستان کرده از منقار نای
 در نوا مرغان گستاخ اندرو
 خشک و تر با یکدگر آمیخته
 آفتاب و سایه گردش خط خط
 مشمت پر دینار از بهر نثار
 ریختی از فرجه انگشت او

ماهیان در وی نمایان بی دریغ
 بلکه پیدا پیش چشم خورده بین
 کرده سطح آب را هر جا دو نیم
 ۷۹۵ گر بجنبیدی نهنگش ز آن نشیب
 چون سلامان بحر را نظاره کرد
 کرد پیدا زورقی چون ماه نو
 هر دو رفتند اندرو آسوده حال
 شد روان از بادبان پر ساخته
 ۱۰۰ راه را بر خود بسینه می شکافت
 بود بر شدل کمان لیکن چو تیر
 از پس ماهی که زورق رانده اند
 شد میان بهر پیدا بیشه^۷
 هیچ مرغ اندر همه عالم نبود
 ۱۰۵ یک طرف در جلوه باهم جوق جوق
 یک طرف صف صف همه دستان سرای
 نو درختان شاخ در شاخ اندرو
 میوه در پای درختان ریخته
 چشمه^۸ آبی بزیر هر درخت
 ۱۱۰ شاخ بود از باد دستی رعشه دار
 چون نبودنی نیک گبرا مشمت او

هر دو را پهلوی به پهلوی متصل بود محمل تنگ از آن رفتن نه دل
 یار بی اغیر چون در بر بود خانه هر چند تنگتر بهتر بود
 بلکه هر جا یار را افتد درنگ کی بود بر عاشق دلخسته تنگ

حکایت فراخ بودن زندان تنگ بر زلیخا در مشاهده^۶ یوسف علیه السلام

۷۸۰ یوسف کنعان چو در زندان نشست بر زلیخا آمد از هجران شکست
 خان و مان بروی چو زندان تنگ شد سوی زندان هر شبش آهنگ شد
 گفت با او فارغی از داغ عشق ناچشیده میوه^۷ از باغ عشق
 چند ازین بستان سرائی نازنین چون گنهگاران شوی زندان نشین
 گفت باشد از جمال دوست دور عرصه^۸ آفاق بر من چشم مور
 ۷۸۵ و رکنم با او بچشم مور جای خوشترم باشد ز صد بستان سرای

در دریا نشستن سلامان و ابسال و بجزیره^۹ خرم رسیدن و در آنجا آرام گرفتن
 و مقیم شدن

چون سلامان هفته^{۱۰} محمل براند پند گویان را برو دستی نماند
 از ملامت فارغ و ایمن ز پند بار خود بر ساحل بحری فکند
 دید بحری همچو گردون بیگران چشمهای بحریان چون اختران
 قاف تا قاف امتداد دور او تا به پشت گاو و ماهی غور او
 ۷۹۰ کوه بیکر موجها در اضطراب گشته کوهستان از آنها روی آب
 یا نه بختی اشتران از هر طرف از سر مستی بلب آورده کف

تنگ شدن کار بر سلامان از ملامت بسیار و شاه و حکیم را گذاشتن و با
ابسال راه گریز بر داشتن

۷۱. هر کجا از عشق جانی درهم است
خاصه عشقی کش ملامت یار شد
از ملامت سخت گردد کار عشق
بی ملامت عشق جان پروردن است
چون سلامان آن ملامتها شنید
مهر ابسال از درون او نکند
۷۲. مشرب عذب وصالش تلخ شد
بر نیامد هیچ جا از وی دمی
جانش از تیر ملامت ریش گشت
می بکاهد از ملامت جان مرد
۷۳. می توان یک زخم خورد از تیغ تیز
روزها اندیشه گاری پیشه کرد
با هزار اندیشه در تدبیر کار
کرد خاطر از وطن پرداخته
چون درآمد شب روان محمل بیست
۷۴. هم سلامان نغز و هم ابسال نغز
وقت رفتن رفته سر بردوش هم
محنت اندر محنت و غم در غم است
گفت و گوی ناصحان بسیار شد
وز ملامت گر فزون تیار عشق
چون ملامت یار شد خون خوردن است
جان شیرینش ز غم بر لب رسید
لیک شوری در درون او فگند
غره ماه نشاطش سلخ شد
کش نیفتاد از ملامت ماتی
در دل اندوهی که بودش بیش گشت
صبر بر وی کی بود امکان مرد
چون پیاپی شد چه چاره جز گریز
بارها در کار خویش اندیشه کرد
یافت کارش بر فرار آخر قرار
محملی از بهر رفتن ساخته
تنگ با ابسال در محمل نشست
محمل از هر دو چو بادام دو مغز
گاه خفتن خفته در آغوش هم

من نهاده روی در راه تو ام
 هرچه گفتم عین حکمت یافتم ۷۴۵
 لیک بر رای منیرت روشنست
 قدرت فاعل بقدر قابل است
 هرچه آن را من زاوّل قابلم
 بلکه هست از قدرت فاعل بدر
 کمترین شاگرد درگاه تو ام
 در قبول آن بجان بشتافتم
 کاختیار کار بیرون از منست
 قابلیت نی بجعل جاعل است
 کی توامم گاخر از وی بگسلم
 برخلاف آن برون دادن اثر

حکایت پیر روستایی با پسر خود

زاد مردی شد مسافر با پسر ۷۵۰
 بود پای از محنت ره ریششان
 کوهی از بالابندی پر شکوه
 بر سر آن کوه راهی نیک تنگ
 هیچکس ز آنجا نیارستی گذار
 هرچه افتادی از آن باریک راه ۷۵۵
 ناگهان شد آن خرن ز آنجا خطا
 شد خرم زینجا خطا مگذارش
 پیر گفتا بانگ کم زن ای پسر
 گر تو حکم راست خواهی خیز راست
 هر دورا بر یک خرن بار سفر
 بر سر آن کوهی آمد پیششان
 موج زن دریای اندر پای کوه
 کز عبورش بود پای وهم لنگ
 تا نکردی از شکم پا همچو مار
 قعر دریا بودیش آرامگاه
 زد پسر بانگ از قفایش کای خدا
 هر کجا باشد سلامت داریش
 کاختیار از دست او هم شد بدر
 اختیار اینجا گمان بردن خطاست

جیست شاهد صورت پر عار و عیب
 بر چنین آلودهٔ مفتون مشو
 ۳. نطفه در تن مایه بخش جان تست
 ای ز شهوت با تن و جان در ستیز
 بودی از آغاز عالی مرتبه
 شهوت نفست بزیر انداخته
 از هوس نی دامنش پاك و نه جیب
 وز حریم عافیت بیرون مشو
 قوت اعضا قوت ارکان تست
 گوش دارش خواهی و خواهی بریز
 بر فراز چرخ بودت کوکبه
 در حقیض خاك بندت ساخته

حکایت خروس و مؤذن

با خروس آن تاجدار سرفراز
 ۷۳۴ هیچ دانا وقت نشناسد چو تو
 با چنین دانائی ای دستان سرای
 ماکینانی چند را کرده گله
 گفت بود اول مرا پایه بلند
 گر ز نفس و شهوتش بگذشته
 ۷۱۰ در ریاض قدس محرم بودمی
 آن مؤذن گفت در وقت نماز
 وز فوات وقت نهراسد چو تو
 کنگر عرشت همی بایست جای
 چند گردی در ته هر مزبله
 شهوت نفسم بدین پستی فگند
 در ته هر مزبله کی گشته
 با خروس عرش همدم بودمی

جواب گفتن سلامان حکیم را

چون سلامان از حکیم اینها شنید
 گفت ای جان فلاطون از تو شاد
 عقلها بودند از آغاز ده
 بوی حکمت بر مشام او وزید
 صد ارسطو زیر فرمان تو باد
 ساختی ده را تو اکنون یازده

لیک چون یادم از آن ماه آمد دست جان من در ناله و آه آمد دست
 و رفتاده چشم من بر روی او کرده ام روز دو عالم سوی او
 در تماشای رخ آن دلپسند نی نصیحت مانده بر یادم نه پند

حکایت روباه و روباه بچه

۷۱۵ گفت با روباه بچه مادرش چون بباغ میوه آمد رهبرش
 میوه چندان خور که بتوانی بتگگ رستگاری یافتن ز آسیب سگ
 گفت ای مادر چو بینم میوه را کی توام کار بست این شیوه را
 حرص میوه پرده هوشم شود وز گزند سگ فراموشم شود

نصیحت کردن حکیم سلمان را

چون شه از پند سلمان شد خموش شد حکیم اندر نصیحت سخت کوش
 ۷۲۰ گفت کای نو باده باغ کهن آخرین نقش بدیع کلک کن
 حرف خوان دفتر هفت و چهار خط شناس صفحه لیل و نهار
 خازن گنجینه آدم توئی نسخه مجموعه عالم توئی
 قدر خود بشناس و مشمر سرسری خویش را کز هر چه گویم برتری
 آنکه دست قدرتش خاکت سرشت حرف حکمت در دل پاکت نوشت
 ۷۲۵ پاک کن از نقش صورت سینه را روی در معنی کن آن آئینه را
 تا شود گنج معانی سینه ات غرق نور معرفت آئینه ات
 چشم خویش از طلعت شاهد بپوش پیش ازین در صحبت شاهد مکوش

منصب تو چیست چوگان باختن
 نی گرفتن زلف چون چوگان بدست
 در شکارستان اگر تیر افگنی
 نه کزین آهووشان شیرگیر
 ... در صف مردان روی شمشیرزن
 نه که از گردان مردافکن جہی
 ترک این کردار کن بھر خدای
 سالها بھر تو ننشستم زپا
 رخس زیر ران ہمیدان تاختن
 پہلوی سمین بران کردن نشست
 گاہ آہو گاہ نخچیر افگنی
 بینت نخچیر وار آماج تیر
 وز تن گردان شوی گردن فگن
 پیش شمشیر زنی گردن نہی
 ورنہ خواہم زین غم افتادن زپای
 شرم بادت کافگنی از پا مرا

اشارت بخرسریزیء شیرویه خسرو را و نامبارکی آن بروی

غرق خون چون خسرو از شیرویه خفت
 ۷۰۵ کای بدا شاخی کہ آب از اصل خورد
 اصل را چون کند و شد میدان فراخ
 نکتہء خوش در حق شیرویه گفت
 سرکشید از آب و قصد اصل کرد
 خشک و بی بر بر زمین افتاد شاخ

جواب گفتن سلامان بادشاه را

چون سلامان آن نصیحت گوش کرد
 گفت شاہا بندہء رای تو ام
 ہرچہ فرمودی بجان کردم قبول
 ۷۱۰ نیست از دست دل رنجور من
 بارہا با خویش اندیشیدہ ام
 بحر طبع او ز گوہر جوش کرد
 خاک پای تخت فرسای تو ام
 لیکن از بی صبریء خویشم ملول
 صبر بر فرمودہ ات مقدور من
 در خلاصی زین بلا پیچیدہ ام

هر دورا شد دل ز هجر او دو نیم
 مکرمان کردندشان دانای راز
 با وی از هر جا حکایت راندند
 تا بمقصود از طلب آمد سخن
 داستانی بی کم و بی کاست بود
 در خلاصش دستی و پائی زدند
 کز نصیحت نیست بهتر هیچ کار
 وز نصیحت مدبران مقبل شوند
 وز نصیحت حل شود هر مشکلی
 گشته کار عقل و دین زیشان درست
 جز نصیحت ز آسمان نآید فرو

باز ماند از خدمت شاه و حکیم
 چون ز حال او خبر جستند باز
 ۶۸۰ بهر پرسش پیش خویشش خواندند
 نکتهها گفتند از نوبی و کهن
 شد یقین گان قصه از وی راست بود
 هر یک اندر کار وی رائی زدند
 بر نصیحت یافت کار اول قرار
 ۶۸۵ از نصیحت ناقصان کامل شوند
 از نصیحت زنده گردد هر دلی
 ناصحان پیغمبرانند از نخست
 هر که از پیغمبری دم زد برو

نصیحت کردن بادشاه سلمان را

شمع بزم افروز ایوان پدر
 عرصه آمال من گلشن بتست
 تا گلی چون تو بدست آورده ام
 خنجر خار جفا بر من مکش
 وز برای تست تختم زیر پای
 افسر دولت ز فرق خود منه
 تخت شوکت را به پشت پا مزن

شاه با وی گفت کای جان پدر
 ۶۹۰ دیده اقبال من روشن بتست
 سالها چون غنچه دل خون کرده ام
 همچو گل از دست من دامن مکش
 در هوای تست تاجم فرق سایی
 رو بمعشوقان نا بخرد منه
 ۶۹۵ دست دل در شاهد رعنا مزن

حکایت آن اعرابی که خون خلیفه را دید و پسندید گفت بعد ازین من دایم اینجا خواهم رسید و جواب گفتن خلیفه که شاید نگذارند و گفتن اعرابی که آن وقت تقصیر از شما خواهد بود نه از من

روی در بغداد کرد اعرابی
 بعد چندین روز بار انتظار^{۶۶۵}
 پیش او افتاد خالی از گزند
 چرب و شیرین چون زبان اهل دل
 ایمن از آزار مشمت ژاژ خای
 چون دهان از خوردن آن ساخت پاک
 گای ترا بر ذروه افلاک مهد^{۶۷۰}
 کاندین مهمان سرای شیرفام
 جز سویی خون تو نهم گام خویش
 شد خلیفه زان سخن خندان و گفت
 شاید اینجا بار ندهندت دگر
 گفت تقصیر از تو باشد آن زمان^{۶۷۵}
 میکنم من صرف سعی خویشتن

آگاه شدن حکیم و بادشاه از کار سلامان و ابسال و سرزنش کردن سلامان را
 از آن حال

چون سلامان شد حریف ابسال را صرف وصلش کرده ماه و سال را

داشت شکر آن یکی شیر این دگر
 ۶۵۰ گام جان پر شیر و شکر بودشان
 شد بهم آمیخته شیر و شکر
 تا شکر خواب سحر بر بودشان

بیدار شدن سلامان از خواب شب و طلب داشتن ابسال را بمجلس طرب

صبحدم کین شاهد مشکین نقاب
 میلها زین طاق زنگاری کشید
 خاست شهزاده ز بستر کامیاب
 خارخاری از خار شب درو
 ۶۵۵ خاطرش از بهر دفع آن خار
 یار را بی زحمت اغیار خواند
 برقع شرم از جمالش باز کرد
 روز دیگر هم بدین دستور بود
 روز هفته هفته شد مه ماه سال
 ۶۶۰ همتش آن بود گان عیش و طرب
 لیک دور چرخ میگفت از کمین
 ای بسا صحبت که روز انگیختم
 وی بسا دولت که دادم وقت شام
 بهر خواب آلودگان از رز ناب
 دیدها را کحل بیداری کشید
 چشمی از بیداری شب نیم خواب
 جنبشی از شوق یار شب درو
 جرعه می خواست لیک از لعل یار
 پهلوی خود بر سر مسند نشاند
 عشرت دوشینه با او ساز کرد
 چشم زخم دهر از ایشان دور بود
 ماه و سالی خالی از رنج و ملال
 فی بروز افتد ز یکدیگر نه شب
 نیست داب من که بگذارم چنین
 چون شب آمد سلك آن بگسیختم
 صبحدم را نوبت آن شد تمام

دفت پیش آای ز شوری در گله
 کفت ترسم گآب شیرین چون چشم
 زآب شیرین مالم و باشد نفور
 بر لب دریا نشستند روز و شب
 ۶۳۴ به که سازم هم بآب شور خویش
 تا نیاید رنج بی آبیم پیش

رفتن ابدال بخلوت پیش سلامان و تمتع یافتن ایشان از صحبت یگدیگر

چون سلامان مایل ابدال شد
 یافت آن مهر قدیم او زوی
 فرصتی می جست تا بیگانه و گاه
 کام دل از لعل او حاصل کند
 ۶۳۵ تا شبی سویش بخلوت راه یافت
 همچو سایه زیر پای او افتاد
 شد سلامان نیز با صد عز و ناز
 چون قبا تنگ اندر آغوشش درفت
 هر دو را از بوسه شد آغاز کار
 ۶۳۶ بس که میسودند باهم لب بلب
 گرچه لبهاشان بهم بسیار سود
 بهر سودائی که در سر داشتند
 شد کشاده در میان بندی که بود

طالع ابدال فرخ فال شد
 شد بدو پیوند امیدش قوی
 یابد اندر خلوت آن ماه راه
 جان شیرین با لبش واصل کند
 نقد جان بر دست پیش او شتافت
 وز تواضع رو بیای او نهاد
 کرد دست مرحمت سویش دراز
 کام جان از چشمه نوشش گرفت
 زآنکه بوس آمد قلاووز کنار
 شد لبالب هر دو را جام طرب
 ماند باقی آنچه اصل کار بود
 پرده شرم از میان برداشتند
 سخت تر شد میل پیونددی که بود

تأثیر کردن حیل‌های افسال در سلامان و مایل شدن بسوی وی

چون سلامان با همه حلم و وقار
در دل از مژگان او خارش خلید
ز ابروانش طاقت او گشت طاق
نرگس جادوی او خوابش ببرد
۶۲۰ اشک او از عارضش گلرنگ شد
دید بر رخسار او خال سیاه
دید جعد بیقرارش بر عذار
شوقش از پرده برون آورد لیک
که مبادا گر چشم طعم وصال
۶۲۵ آن نماند با من و عمر دراز
دولتی گان مرد را جاوید نیست
کرد در وی عشوه افسال کار
وز کمند زلف او مارش گزید
وز لبش شد نلخ شهادش در مذاق
حلقه گیسوی او تابش ببرد
عیشش از یاد دهانش تنگ شد
گشت از آن خال سیه حالش تنباه
زارزوی وصل او شد بیقرار
در درون اندیشه میگرد نیل
طعم آن بر جان من گردد وبال
مامم از جاه و جلال خویش باز
بخردان را قبله امید نیست

حکایت آن زاغ کور بر لب دریای شور که حواصل او را آب شیرین میداد
اما وی را آن قبول نیفتاد

بود همچون بوم زاغی روز کور
بودی از دریای شور آبشخورش
از قضا مرغی حواصل نام او
۶۳۰ سایه دولت بفرق او فگند
جا گرفته بر لب دریای شور
دادی آن شورابه طعم شکرش
حوصله سرچشمه انعام او
نامدش شورابه دریا پسند

۲۰۰ ده چو بهر خدمتي كرده قيام
 تا ز بانك جنبش خاخال او
 بود التمه بصد مكر و حيل
 صبح و شامش روي در خود داشتني
 زآنكه مي دانست كز راه نظر
 ۲۰۱ جز بدیدار بتان دلپذیر
 سخت تر برداشني از جاي گام
 تاجور فرقى شدي پامال او
 جلوه گر بر چشم او در هر محل
 يكدمش غافل ز خود نگذاشتني
 عشق دارد در دل عاشق اثر
 عشق در دلها نگرده جايگیر

حكايت زليخا كه بر همه اطراف منزل خود تصوير جمال خود كرد تا يوسف
 بهر طرف كه نگرده صورت وي بيند و بوي ميل كند

بين زليخارا كه جاني پراميد
 هيچ نقش و هيچ رنگي ني درو
 نقشبندي خواست آنكه چيره دست
 هيچ جا از نقش او خالي نماند
 ۲۰۲ پرده از رخسار زيبا بر گرفت
 يوسف از دفت و شنيدش رو كه تافت
 صورت او را چوي در پي بدید
 بر سر آن شد كه كام او دهد
 ليك برهاني ز غيبش رو نمود
 دست خويش از كام او نا كام داشت
 ساخت كاخي چون دل يوسف سپيد
 چون رخ آئينه رنگي ني درو
 تا بهر جا صورت او نقش بست
 شادمان بنشست و يوسف را بخواند
 وز مراد خود حكايت در گرفت
 صورت او دید از هر سو كه تافت
 آمدش ميلي بوصل او پدید
 شگر کامي بگام او نهد
 عصمت يزدانيش دريافت زود
 كامگاري را بهنگامش گذاشت

چون رسیدن شد بر آن میوه درست
 وز پی چیدن چشیدن خواستش
 بود کوتاه آرزورا ز آن کمند
 کم نه ز اسباب جمالش هیچ چیز
 شیوهٔ جولانگری آغاز کرد
 بافتی زنجیرهٔ از مشک تر
 ساختی پای دل شهزاده بند
 فرق کرده ز آن دو گیسو بافتی
 تا کیم خواهد بدینسان تافتن
 بر کمان ابروان از وسه توز
 صید کردی مایهٔ امن و امان
 تاش بردی ز آن سیه کاری ز راه
 تا بدان رنگش ز دل بردی شکیب
 تا بدان مرغ دلش کردی شکار
 که شکستی مهر بر درج گهر
 وز لب گویش گوهرچین شدی
 زیر آن طوق مرصع از گهر
 گردنش را زیر طوق بندگی
 ز آن بهانه آستین را بر زدی
 دیدی و کردی بخون چهره نگار

۵۸۰ نا رسیده میوهٔ بود از نخست
 خاطر ابدال چیدن خواستش
 لیک بود آن میوه بر شاخ بلند
 شاهدی پر عشو بود ابدال نیز
 با سلامان عرض خوبی ساز کرد
 ۵۸۵ گاه بر رسم نغوله پیش سر
 تا بدان زنجیرهٔ دانا پسند
 گاه مشکین موی را بشکافتی
 یعنی از وی کام دل نا یافتن
 گه نهادی چون بتان دل فروز
 ۵۹۰ تا ز جان او بزنگاری کمان
 چشم خود را کردی از سرمه سیاه
 برگ گل را دادی از گلگونه زیب
 دانهٔ مشکین نهادی بر عذار
 گه کشادی بند از تنگ شکر
 ۵۹۵ تا چو شکر بر دلش شیرین شدی
 گه نمودی از گریبان گوی زر
 تا کشیدی با همه فرخندگی
 گه بکاری دست سمین در زدی
 تا نگارین ساعد او آشکار

حکایت عاشقی نه دفع همان اغیار را وصف معشوق خود در لباس آفتاب
و ماه و غیر آن کردی

عاشقی در گوشهٔ بنشسته بود هر دم از نو داستانی ساختی
که ز مه نفتی تپتی از آفتاب که ز قد سرو کردی نکته راست
۵۰ غافل از دور آن را می شنید گفت با وی گای ز عشقت رفته نام
عاشق و نام کسان گفتن که چه عاشق کای دور از نشان عاشقان
ز آفتاب و مه غرض یار منست ۵۱ گل نه دلفتم لطف رویش خواستم
سرو چه بود قامت رعنائی او کر تو واقف از زبان من شوی

بدمال رسیدن اسباب جمال سلامان و ظاهر شدن عشق ابدال بر وی و حيله
نمودن تا وی را نیز گرفتار خود گرداند

چون سلامان را شد اسباب جمال از بلاغت جمع در حد کمال
سرو نازش نازکی از سر گرفت باغ لطفش رونق دیگر گرفت

چون درآمد شب چو برق از جای جست وز حریم فضل فضلون بار بست
 بامدادانش طلب کرد و نیافت گفت مسکین روی ازین دولت بتافت
 بودیم تا دست بر بذر دم با ویم این بود دستور کرم
 لیک اورا تاب این بخشش نبود در سفر زین آستان کوشش نمود

اشارت بآنکه مقصود ازین مدحتها مدحت حضرت شهریار کامکار است
 خلد الله ملکه وسلطانہ

شب خرد آن ناصح شیرین خطاب کرد مشفق وار آغاز عتاب
 گفت جامی فکرت بیموده چند سودن این کلک نافر سوده چند
 هر که بر ملک بقا فیروز نیست وی بفرض ار بوده است امروز نیست
 گم مکن سررشته^{۵۶} مقصود را مدح کم گو شاه ناموجود را
 ۵۶. گفتم ای سرچشمه^{۵۷} دانشوری بر تو ختم اندیشه^{۵۸} نطق آوری
 قصد من زین مدح شاه دیگرست کافر اقبالش اکنون بر سرست
 هفت کشور سخره^{۵۹} فرمان اوست هفت دریا رشک^{۶۰} احسان اوست
 وصف خاصان به زعام^{۶۱} اندر نهفت باد صافی وقت آن عارف که گفت
 خوشتر آن باشد که وصف دلبران گفته آید در لباس دیگران
 ۵۶. هر کس آری محرم این راز نیست بروخ هر محرم این در باز نیست

در صفت جود و سخا و بذل و عطای وی

بود در جود و سخا دریا کفی
 پر شدی از فیض آن ابر کرم
 نسبتش کم کن بدریا کوز کف
 ز ابر بودی دست جود او فره
 بزم جودش را چو می آراستم
 نیدن اندر جنب وی بی قال و قیل
 بس ده دستش داشتی با بسط خوی
 قبض کف کرخواستی انکشت او
 گر گذشتی بر در او سایلی
 بس که بر وی بار احسان ریختی

بل کش از بحر عطا دریا کفی
 عرصه گیتی ز دینار و درم
 گوهر افکندی به بیرون وین صدف
 ابر باشد قطره بخش او بدره ده
 نسبتش با معن و حاتم خواستم
 معن باشد مدخل و حاتم بخیل
 تافتی انگشت او از قبض روی
 خم نکردی پشت خود در مشت او
 از جفای فایه خون گشته دلی
 تک زنان از بار او بگریختی

حکایت کرچتن قطران شاعر از بسیاری عطای ممدوح خود فضلون

بود قطران نکته دانی سحر ساز
 بهر دریا بخششی فضلون لقب
 طبع فضلون چون بر آن اقبال کرد
 روز دیگر مدحت او را بخواند
 هه هه چنین روز دگر این کار کرد
 شد ز بس تضعیف چندان آن صله

قطره از کلک او دریای راز
 گفت مدحی سرسرفضل و ادب
 دامنش از مال ملامال کرد
 ضعف اول سیم و زر بر وی فشانند
 روزها این کار را تکرار کرد
 که بتنگ آمد از آتش حوصله

يك بيلك چوگان زنان جوان حال
 ۵۲. گرچه بودي زخم چوگان از همه
 گوي بردي از همه با صد شتاب
 با هلال صولجان دنبال ماه
 گوي اگر صد بار از آنجا باز پس
 آري آنکس را که دولت يار شد
 ۵۲۵ هيچ چوگان زير اين چرخ کبود
 گرد يك مه حلقه کرده صد هلال
 بود چابک تر سلمان از همه
 گوي مه بود و سلمان آفتاب
 حال گويان ميشدي تا حالگاه
 آمدني هر بار حال اين بود و بس
 وز نهال بخت برخوردار شد
 گوي نتواند زميدانش ربود

در صفت کمانداري و تير اندازي وي

شه چو گشتي بعد چوگان باختن
 از کمانداران خاص اندر زمان
 بي مدد آن را بزه آراستي
 دست ماليدي بر آن چالاک و چست
 ۵۳. گاه بنهادي سه پر مرغی بر آن
 گر نشان بودي ازین فيروزه سفر
 ور کشادي تير پرتابي ز شست
 گر نه مانع سخنيء گردون شدي
 در سر تيرش نرستي از خطر
 ۵۳۵ بي سوي مقصود بردي راست پا
 چون کمان مايل به تير انداختن
 خواستي نا کرده زه چاچي کمان
 بانگ زه از گوشها بر خاستي
 تا بن گوشش کشيدي از نخست
 ره سپر كردي بهنجار نشان
 نقطهء بي شك شدي آن نقطه صفر
 بوديش خط افق جاي نشست
 از خط دور افق بيرون شدي
 گاه صيد آهو بپا تيهو بپر
 همچو طبع راست محفوظ از خطا

بزمگاهی چون بهشت آراستی
 چون دماغ او شدی از باده گرم
 گاه با قوال دمساز آمدی
 تن تنش را از لب شکرشکن
 ... که شدی همراه نائی ره سپر
 بانگ نی را با شکر آمیختی
 گاهی از چنگی گرفتی چنگ را
 وندق تر ریختی بر خشک تار
 گاهی از بربط چو طفل خورد سال
 ... ناله‌های دردناک انگیزی
 گاه می‌شد بلبل‌آوا در غزل
 هر شب اینش کار بودی تا سحر
 چون تن از خواب سحر آسودیش
 مطربان حورپیکر خواستی
 برگرفتی از میان جلباب شرم
 با مغنی نغمه پرداز آمدی
 چون مسیحا جان در آوردی بتن
 کردی از لبها نیش را نیشکر
 گوش را شکر بدامن ریختی
 تیز کردی سوزناک آهنگ را
 در تر و در خشک افگندی شرار
 در کنار خود بزخم گوشمال
 بالغان را از مژه خون ریختی
 گاه میزد دست در قول و عمل
 با حریفان اینچنین بردی بسر
 بامدادان عزم میدان بودیش

صفت چوکان باختن وی با همسران و گوی بردن از دیگران

صبحدم چون شاه این نیلی تتق
 ... شد سلامان نیم‌مست و نیم‌خواب
 با گروهی از نژاد خسروان
 هر یکی در خیل خوبان سروری
 صولجان بر کف بمیدان تاختی
 بارگی رانندی بمیدان افق
 پای کردی سوی میدان در رکاب
 خوردسال و تازه‌روی و نوجوان
 آفت ملکی بلای کشوری
 گوی زرکش در میان انداختی

۴۸۵ پشت ازو قدر همه زور آوران
 ساعدش را از یسار و از یمین
 پنجه اش داده شکست سیم ناب
 نقد راحت از دوکف در مشت او
 هر چه از وصف جالش گفته شد
 ۴۹۰ گوش جان را کن بسوی من گرو
 زیر دستش صاعد سیمین بران
 جان فشانان نقد جان در آستین
 دست هر پولاد بازو داده تاب
 حسن خاتم ختم بر انگشت او
 گوهری از بحر صورت سفته شد
 شمه از دیگر احوالش شنو

در صفت حدت فهم و جودت نظم و نثر وی

لطف طبعش در سخن مو می شکافت
 پیش از آن کش لفظ در گوش آمدی
 هر چه نظم از بحر طبعش یک گهر
 چون ثریا پایه نظمش بلند
 ۴۹۵ در لطائف لعل او حاضر جواب
 خط او چون خط خوبان دلفریب
 چون گرفتی خامه مشکین رقم
 جانش از هر حکمتی محفوظ بود
 در ادای حکمت یونانیان
 لفظ نشنیده بمعنی می شتافت
 معنیش در ربقه هوش آمدی
 هر چه نثر از باغ لطفش یک ثمر
 چون بنات النعش نثرش ارجند
 در دقائق فهم او صافی چو آب
 خوش نویسان زان چو عاشق ناشکیب
 آفرین کردی پرو لوح و قلم
 نکتههای حکمتش محفوظ بود
 گفتیش یونانیان نعم البیان

در صفت بزم و عیش سازی و سرود عشرت پردازی وی

۵۰۰ شب که از هر کار دل پرداختی
 با حریفان نرد عشرت باختی

بامداد از خواب چون برخاستی
 سر مه کردی نرگس شهلائی او
 کج نهادی بر سرش زرین کلاه
 با مرصع بندهای لعل و زر
 درد اینسان خدمتش بیکاه و که
 چارده بودش بخوبی ماه رو
 پابده حسنش بسی بالا گرفت
 شد یبی صد حسن او و آن صد هزار
 با قد چون نیزه بود آن دل پسند
 نیزه واری قد او چون سر کشید
 ز آن بلندی هر کجا افکند تاب
 جبهه اش بدر و از آن نیبی نهان
 بیفیش زیر هلال منخسف
 چشم مستش آهوی مردم شکار
 ملک خوبی را برخها شاه بود
 خاتم شاهیش لعل آتشین
 تازه سبیش میوه باغ بهشت
 چشمه سار لطف سیب غبغبش
 دردن او سرفراز مهوشان
 پاکبازان از پی دفع کزند

همچو زرین لعبتش آراستی
 چست بستی جامه بر بالای او
 وز برش آویختی زلف سیاه
 بر میان نازکش بستی کمر
 تا شدش سال جوانی چارده
 سال او شد چارده چون ماه او
 در همه دلها هوایش جا گرفت
 صد هزاران دل ز عشقش بیقرار
 آفتابی گشته یک نیزه بلند
 بر دل هر کس ازو زخمی رسید
 سوخت جان عالمی ز آن آفتاب
 با هلال منخسف کرده قران
 در میان ماه کافوری الف
 جلوه گاهش در میان لاله زار
 شوکت شاهي باو همراه بود
 گنج در و گوهرش زیر نگین
 آفرین بر دست آن کین میوه کشت
 تشنگان را آمده جان بر لبش
 در کمندش گردن گردن کشان
 از دعا بر بازویش تعویذ بند

دید دریائی پر از ماهی و مار
هر طرف مرغان آبی در شناه
گفت دریائی که چندین جانور
کی سزد کز وی بشویم دست و روی
چشمه^{۴۵۰} خواهم بسان زمزمی
کآنچه شد آلوده از آلودگان
جگر و خرچنگش هزار اندر هزار
غوطه زن از قعر دریا قوت خواه
گردد اندر وی بصبح و شام در
شستم آفون دست خود زین شست و شوی
کوته از وی دست هر نامحریمی
فارغند از وی جگر پالودگان

قیام نمودن ابسال بدایگیء سلامان و دامن بر زدن بر پرورش آن
پاکیزه دامن

شاه چون دایه گرفت ابسال را
آورد در دامن احسان خویش
چشم او چون بر سلامان افتاد
شد بجان مشغوف لطف گوهرش
در تماشای رخ آن دلفروز
روز تا شب جدّ او و جهد او
که تنش را شستی از مشک و گلاب
مهر آن مه بس که در جانش نشست
گر میسر گشتیش بی هیچ شک
بعد چندی چون ز شیرش باز کرد
وقت خفتن راست کردی بسترش
تا سلامان همایون فال را
پرورد از رشک^{۴۵۵} پستان خویش
ز آن نظر چاکش بدامان افتاد
همچو گوهر بست در مهد زرش
رفت از خواب شب و آرام روز
بود در بست و کشاد مهد او
که گفتم شکرش در شهد ناب
چشم مهر از هر که غیر او به بست
کردیش جا در بصر چون مردمک
نوع دیگر کار و بار آغاز کرد
سوختی چون شمع بالای سرش

آن نشان را واصفان خواندند ناف
هر که دیدی آن میان کم ز مو
از گل نرین سرینش خرمی
مخزن لطف از دو دست او دو نیم
در کف او راحت آزر ددان
آرزوی اهل دل در مشت او
خون ز دست او درون عاشقان
هر سرانگشتش خضاب و ناخضاب
ناخنانش بدره‌های مختلف
شکل او مشاطه چون آراسته
چون سخن با ساق و ران او رسید
ز آنکه می‌ترسم رسد جایی سخن
بود آن سری ز نا محرم نهان
بلکه دزدی بی باجا برده بود
در بر آن سیمین صدف بشکافته
هر چه باشد دیگری را دست زد

نافی از وی نافه را در دل شکاف
جز کناری زو نکردی آرزو
از خسان مستور زیر دامنی
آستین از هر یکی همیان سیم
سیلی غفلت بر از افسردگان
قفل دلها را کلید انگشت او
رنگ حنایش ز خون عاشقان
فندق تر بود یا عناب ناب
بدره‌های او زحنا مخسّف
از سر هر یک هلالی کاسته
ز آن زبان در گام می باید کشید
کآن سخن آید گران بر طبع من
هیچ کس محرم نه آن را در جهان
هر چه آنجا بود غارت کرده بود
گوه‌ر کام خود آنجا یافته
بهر از چشم قبولش هست رد

حکایت آن موسوس سودائی که بسبب آرایش جانوران دریائی دست از
آب دریا شست و آبی پاکیزه تر از آب دریا جست

آن موسوس بر لب دریا نشست تا کند بهر تقرّب آبدست

جزو جزوش خوب بود و دلرباي
 خرمي از مشك را كرده دو نيم
 زو بهر مو صد بلا آويخته
 افسر شاهان براهش پائمال
 ابروي زنگارش بر وي چو زنگ
 شكل نوني مانده از وي بر كنار
 تكيه بر گل زير چتر مشكناب
 گوهر گفتار را سيمين صدف
 رونق مسر جمالش همچو نيل
 چشم نيكان را بلا بي حد رسيد
 حقه در خوشابش لعل ناب
 گفت و گوي عقل فكرت پيشه گم
 خود كدام است آن لب و شكر كدام
 وز زخندانش معلق ايستاد
 غبغبش كردند نام ارباب ديد
 بر كشيده چون صراحي گردني
 كش نسيم انگيخته از روي آب
 در سفيدي عاج و در نرمي سمور
 گفت اين از صفحه گل نيست كم
 از سر انگشت اشارت شد نشان

نازك اندامي كه از سر تا بپاي
 بود بر سر فرق او خطي ز سيم
 گيسويش بود از قفا آويخته
 قامتش سروي ز باغ اعتدال
 ۱۴۱۵ بود روشن جبهه اش آئينه رنگ
 چون زدوده زنگ ازو آئينه دار
 چشم او مستي كه كرده نيم خواب
 گوشها نكته نيوش از هر طرف
 بر عذارش نيلگون خطي جميل
 ۱۴۲۰ زان خط ارچه بهر چشم بد كشيد
 رسته دندان او در خوشاب
 در دهان او ره اندیشه گم
 از لب او جز شكر نگرفته گام
 رشحي از چاه زخندانش كشاد
 ۱۴۲۵ زو هزاران لطفها آمد پديد
 همچو سيمين لعبت از سيمش تي
 بر تنش پستان چو آن صافي حباب
 زير پستانش شكم رخشنده نور
 ديد مشاطه چو لطف آن شكم
 ۱۴۳۰ كرد چون وي اين اشارت سوي آن

کاندرو چشم بجزرت ننگرد	کز جهان بر من جوانی نکذرد
بودیم دمساز جان ناتوان	در دلم نآید که ای کاش این جوان
از زن بد خو نشاید گفت و گوی	این بود حال زنان نیک خوی
بر زن نیکست نفرین بدش	خواجه فردوسی که دانی بخردش
پیش نیکان درخور نفرین بود	کی زن بدگونه نیک آئین بود

تدبیر کردن حدیم در ولادت فرزند بی موافقت زنان و دایه گرفتن از برای ترتیب وی

شہوت زن را نکوهش پیش شاه	کرد چون دانا حکیم نیلخواه
ماند حیران فکرت دانشوران	ساخت تدبیری بدانش کاندرا آن
در محلی جز رحم آرام داد	نطفه را بی شہوت از صلبش کشاد
کودکی بی عیب و طفلی بی خلل	بعد نه مه کشت پیدا ز آن محل
نقحہ از ملک آگاهی وزید	غنچه از گلبن شاهی دمید
تخت گشت از بخت او فیروزمند	تاج شد از گوهر او سربلند
بود آن بی مردم این بی مردمک	صحن گیتی بی وی و چشم فلک
چشم این از مردمک پر نور شد	زو بمردم صحن آن معمور شد
از سلامت نام او بشکافتند	چون زهر عییش سلامت یافتند
ز آسمان آمد سلامان نام او	سالم از آفت تن و اندام او
دایه کردند بهر او پسند	چون نبود از شیر مادر بهره مند
سال او از بیست کم ایسال نام	دلبری در نیکوئی ماه تمام

خانه از زرین لکن افروزش
 ثوب زرکش ستر شب پوشش کنی
 خوانش آرائی بگوناگون طعام
 آیش از سرچشمه خضر آوری
 نار یزد آری و سیب اصفهان
 جمله اینها پیش او هیچست و هیچ
 هیچ چیز از تو ندیدم هیچگاه
 خالیست آن لوح از حرف وفا
 غیر مکاری و غداری که دید
 چون بنایی رو فراموشت کند
 همدمی از تو قوی تر بایدهش
 جای تو خواهد که او بندد کمر

جامه از دیبای ششتر دوزیش
 لعل و در آویزه گوشش کنی
 هم بوقت چاشت هم هنگام شام
 چون شود تشنه ز جام گوهری
 ۳۸۰ میوه چون خواهد ز تو همچون شهان
 چون فتد از داوری در تاب و پیچ
 گویدت کای جانگداز عمرگاه
 گرچه باشد چهره اش لوح صفا
 در جهان از زن وفاداری که دید
 ۳۸۵ سالها دست اندر آغوشت کند
 گر تو پیری یار دیگر بایدهش
 چون جوانی آید او را در نظر

حکایت سلیمان و بلقیس که از مقام انصاف باهم سخن گفتند

روزی اندر کشف سر خویشان
 خاطر از زنگ رعونت صاف بود
 گرچه بر من ختم ملک آمد درست
 تا من از اول بدستش ننگم
 کش فزاید پیش من عز و شرف
 زدم و از حال خویش این نکته گفت

بود بلقیس و سلیمان را سخن
 هر دو را دل بر سر انصاف بود
 ۳۹۰ گفت شاه دین سلیمان از نخست
 در نیاید روز و شب کسی از دم
 کو چه تحفه بهر من دارد بکف
 بعد از آن بلقیس از سر نهفت

آن خوشي بر بينيت گردد مهار در کشاکش داردت لیل و نهار
تا نبازي جان براه نيسي نبودت ممکن کز آن باز ايستي

حکایت کریمي که دعوت سفله را اجابت نکرد تا صحبت سفلگان
عادت او نگردد

سفلهء مهمائی آغاز کرد سفلگان شهر را آواز کرد
خواند يك صاحب کرم را نیز هم تا بخوانش رنجہ فرماید قدم
لغت باشد نفس نادان و لثیم زین دو وصف او دلی دارم دونیم
چون سوي اینسان لثیمی پی برد لقمهء چند از طعام وي خورد
لذت آن طعمه دور از خوان او دیر مانند در بُن دندان او
چون بخواند سفلهء دیگر مرا سويش آن لذت شود رهبر مرا
محو گردد نام از سلك کرام در شمار سفلگان مام مدام

در مذمت زنان که محلّ شهوت که موقوف علیه فرزند است ایشانند

۳۶. چاره نبود اهل شهوت را ز زن صحبت زن هست بیخ عمر کن
زن چه باشد ناقصي در عقل و دین هیچ ناقص نیست در عالم چنین
دور دان از سیرت اهل کمال ناقصان را سخره بودن ماه و سال
پیش کامل کو بدانش سرور است سخرهء ناقص ز ناقص کمتر است
بر سر خوان عطاي ذوالمنن نیست کافر نعمتي بدتر زن
۳۷. گر دهی صد سال زن را سیم و زر پای تا سرگیری او را در گهر

فاش شد در شهر و کو کردار او
 نی سیاست کارگر بودی درو
 باز زد در دامن آن شیخ چنگ
 رحم کن بر من بفریادم برس
 وز سر من دور کن آزار او
 که مکن للاح و بگذر زین دعا
 کین بود در هر دو عالم کافیت
 نی پسر نی دخترت آید بکار
 هر چه می آید بدان خرسند باش

روز و شب این بود کار و بار او
 نی نصیحت را اثر بودی درو
 چون پدر زین کار و بار آمد بتنگ
 ۳۴۵ که ندادم غیر تو فریاد رس
 کن دعائی دیگر اندر کار او
 شیخ گفت آن روز من گفتم ترا
 عفو می خواه از خدا و عافیت
 ۳۵۰ چون ببندی بار رحلت زین دیار
 بنده در بندگی بی بند باش

در مذمت کردن حکیم شهوت را که ولادت فرزندان بی آن معهود نیست

کرد چون افسانه فرزند گوش
 در غم از محرومی از فرزند ماند
 دیو پیش دیده حور از شهوتست
 می برد از دل خرد وز دیده نور
 خانه اقبال را ویران کند
 هر که افتاد اندرین گل بر نخاست
 تا ابد روی خلاصی را ندید
 کاندکش مستدعی بسیار شد
 در مذاق تو نشیند زان خوشی

از شه یونان حکیم تیزهوش
 گفت شاهها هر که او شهوت نراند
 چشم عقل و علم کور از شهوتست
 ۳۵۵ هر کجا غوغای شهوت کرد زور
 سیل شهوت هر کجا طوفان کند
 راه شهوت پر گل و لای بلاست
 هر که یک جرعه می شهوت چشید
 زان می اندک بجرمت خوار شد
 ۳۶۰ از می شهوت چو یک جرعه چشی

چون نباشد حال هر فرزند نيك از خدا ميكن طلب فرزند ليك
 آنچه‌ان فرزند كآخر در دعا مرگ او جستن نبايد از خدا

حكايهت شخصي كه در ولادت فرزندی از بزرگی استمداد کرده بود و باز از
 برای خلاصي از شروي از همان بزرگ استمداد همت کرد

پيش شيخي رفت آن مرد فضول گفت با من دار شيخا همتي
 تازه سرروي رويد از آب و كلم ۳۳۰ يعني آيد در كنارم يك پسر
 شيخ گفتا خويش را رنجه مدار در هر آن كاري كه آري روي و راي
 گفت شيخا من بدین مقصود اسير ۳۳۱ از دعا شو قاصد بهبود من
 شيخ حالي در دعا بر داشت دست يك پسر چون آهوي چين مشكبار
 چون نهال شهوت و شاخ هوا با حريفان باده نوشيدن گرفت
 مست شد جا بر كنار بام كرد ۳۳۲ شوهر دختر ز پيش او گريخت
 شكنه را دادند ازین صورت خبر

بهر بي فرزنديش خاطر ملول تا بخشد كردگارم دولتي
 كز وجود او بياسايد دلم كز جمال او شوم روشن بصر
 واگذار اين كار را با كردگار مصلحت را از تو به داند خدای
 مانده ام از من عنایت و امگير تا بزودي رو دهد مقصود من
 بر نشان افتاد تير او زشت از شكارستان غيبش شد شكار
 يافت در آب و گلش نشو و نما در پي هر كام كوشيدن گرفت
 دختر همسايه را بد نام كرد ورنه خونس را بخنجر خواست ريخت
 بدرهاي زر طمع كرد از پدر

چون بهم کاران شود دشمن شکن
دشمنت را شیوه از وی شیونست
او بجان کوشش کند ایشان به تن
خاصه گوئی بهر قهر دشمنست

حکایت آن اعرابی که بر فرزندان خود نام سباع درنده نهاده بود و بر خدمتگاران
نام بهایم چرنده

آن مسافر بهر دولت یابی
جمله فرزندانش را خرد و بزرگ
هر که بود از خادمانش یکسره
گفت با وی کای سپهد در عرب
ماند شب در خانهٔ اعرابی
یافت هم نام ددان چون شیر و گرگ
گوسفندش نام بودی یا بره
آیدم زین نامها امشب عجب
مستعد از بهر قهر دشمن اند
متصل در شغل مهمان داریند
تا بود بر کشتن دشمن دلیر
تا ز فعل او نیابد کس گزند
گفت فرزندان که در خیل من اند
خادمان از بهر خدمتگاریند
گرگ باید قهر دشمن را و شیر
بهر خدمت بره به یا گوسفند

در مدهمت فرزند ناخلف

این که گفتم حال فرزند نکوست
آنکه باشد بدسگال و بدسرشت
کش باصل خویش پیوند نکوست
در سرشت او هزاران خوی زشت
پیش گیری شیوهٔ بیزاریش
فطرت او پر غرور و جهل بود
روی بیرون رفتن از طوفان ندید
داغ رد لیس من اهلك کشید

کز عجم چون پادشاهان آورند
گرچه بود آتش پرستی دین شان
۳۹۴ قرن‌ها زایشان جهان معمور بود
بندگان فارغ ز غم فرسودگی
نام ایشان جز به نیکی کم برند
بود عدل و راستی آئین شان
ظلمت ظلم از رعایا دور بود
داشتند از عدلشان آسودگی

ظاهر شدن آرزوی فرزند از شاه کامیاب و سخن راندن حکیم در آن باب ۱

چون بتدبیر حکیم نامدار
سربسر نیستی مستخر ساختش
یک ندین‌دار از همه روی زمین
۳۰۰ شه شبی در حال خویش اندیشه کرد
خلعت اقبال بر خود چست یافت
غیر فرزندی که در عز و شرف
در ضمیر شه چو این اندیشه خاست
نفت ای دستور شاهی پیشه ات
۳۰۵ هیچ نعمت بهتر از فرزند نیست
حاصل از فرزند گردد کام مرد
چشم تو تا زنده روشن باوست
دستت او گیرد اگر افتی ز پای
پشت تو از پشتیش گردد قوی
۳۱۰ اوست بران در صف هیجا چو تیغ

یافت گیتی بر شه یونان قرار
ثانی اثنین سکندر ساختش
خارجش نگذاشت از زیر نگیں
شیوه^۶ نعمت شناسی پیشه کرد
هرچه از اسباب دولت جست یافت
از پس رفتن بود اورا خلف
نفت با دانای حکمت پیشه راست
آفرین بادا برین اندیشه ات
جز بجان فرزند را پیوند نیست
زنده از فرزند ماند نام مرد
خاک تو چون مرده^۶ گلشن باوست
پایت او باشد اگر مانی بجای
عمرت از دیدار او یابد نوي
تیر باران بر سر اعدا چو میغ

آغاز مقال در شرح صورت حال مسلمانان و اابسال

شهریاری بود در یونان زمین
 بود در عهدش یکی حکمت شناس
 ۲۸۰ اهل حکمت یك بیک شاگرد او
 شاه چون دانست قدرش را شریف
 جز بتدبیرش نرفتی نیم گام
 در جهانگیری ز بس تدبیر کرد
 خلق را از عدل و جودش ساخت کار
 ۲۸۵ شاه چون نبود بنفس خود حکیم
 قصر ملکش را بود بنیاد سُست
 خالی از نعت و نشان عدل و ظلم
 ظلم را بنهد بجای عدل کار
 عالم از بیداد او گردد خراب
 ۲۹۰ نکتهٔ خوش گفته است آن دوربین
 کفر کیشی کو بعدل آید فره
 چون سکندر صاحب تاج و نگین
 کاخ حکمت را قوی کرده اساس
 حلقه بسته جمله گرداگرد او
 ساختش در خلوت و صحبت حریف
 جز به تلقینش نجستی هیچ کام
 قاف تا قافش همه نسخیر کرد
 شد بدان بنیاد ملکش استوار
 یا حکیمی نبودش یار و ندیم
 کم فتد قانون حکم او درست
 فرق نتواند میان عدل و ظلم
 عدل را داند بسان ظلم عار
 چشمه سار ملک و دین از وی سراب
 عدل دارد ملک را قائم نه دین
 ملک را از ظالم دیندار به

اشارت بآنچه حق سبحانه و تعالی در شان پادشاهان عجم بداءود علیه السلام
 وحی کرده است

گفت با داءود پیغمبر خدای کأمت خود را بگو ای نیک رای
 ۱۱

يك نفس زین گفت و گو منشین خموش چون گرفتی پیش در اتمام كوش
 چون شنیدم از وی این تعبیر را چون قلم بستم میان تحریر را
 بوکز آن سرچشمه کین خواب خاست آید این تعبیر از آنجا نیز راست

حکایت تعبیر معبر خواب آن ساده مرد را بر سبیل سخریه و استهزا و درست آمدن تعبیر بی شایبه تبدیل و تغییر

۲۶۰ رفت پیش آن معبر ساده
 گفت دیدم صبحدم خود را بخواب
 هر لجا از دور دیدم خانه
 چون نهادم در یکی ویرانه پای
 آن معبر گفت با مسکین بطنز
 ۲۷. آهنین نعلین اندر پا فگن
 هر زمان میدش بیک ویرانه رخت
 هر لجا پایت خورد غوطه بخاک
 چون دهی آن خاک را زینسان شدست
 چون بصدق و اعتقاد آن ساده مرد
 ۲۷۰ شد فرود رجت و جو نا برده رنج
 صدق می باید بهر کاری که هست
 گرفتد در صدقت اندک تاب و پیچ

از ره عقل و خرد افتاده
 در دهی سرگشته ویران و خراب
 بود بی دیوار و در ویرانه
 کرد پای من درون گنج جایی
 کای گرانمایه ز گنج کنت کنز
 سنگ بر خارا شکاف و کوه کن
 پای خود را بر زمین میکوب سخت
 کن بناخنهای دست آن را مغاک
 شك ندارم کافتد گنجی بدست
 رفت و بر قول معبر کار کرد
 در نخستین گام پای او بگنج
 تا فتد دامان مقصودت بدست
 جست و جوی تو همه هیچست و هیچ

اشارت بخوابی که ناظم در اثنای نظم این دیباچه دید و به تعبیر آن چنانچه
خود کرده آرמיד

۲۴۵ چون رسیدم شب بدینجا زین خطاب
خویش را دیدم براهی بس دراز
نه زبادش گرددرا انگیزشی
بود القصه رهی بی گرد و گل
ناگه آواز سپاهی پرخروش
۲۵ بانگ چاهوشان دلم از جا ببرد
چاره میجستم پی دفع گزند
چون شتابان سوي آن پردم پناه
از میانشان والد شاه زمن
بارگیر چرخ رفعت زیر ران
۲۵۵ جامهای خسروانی در برش
تافت سوي من عنان خندان و شاد
چون به پیش من رسید آمد فرود
خوش شدم زآن چاره سازبها که کرد
در سخن با من بسی گوهر فشاند
۲۶ صبحدم کز روی بستر خاستم
گفت این لطف و رضا جوئی ز شاه
در میان فکرتم بر بود خواب
پاك و روشن چون ضمیر اهل راز
نی بخاکش آب را آمیزشی
من در آن ره گام زن آسوده دل
از قفا آمد در آن راهم بگوش
هوشم از سر قوتم از پا ببرد
آمد اندر چشم ایوان بلند
تا شوم ایمن ز آسیب سپاه
آن بنام و سیرت و صورت حسن
رخ فروزنده چو مهر و مه بر آن
بسته کافوری عمامه بر سرش
بر من از خنده در راحت کشاد
بوسه بر دستم زد و پرسش نمود
شاد از آن مسکین نوازبها که کرد
لیک از آنها هیچ در گوشم نماند
از خرد تعبیر این درخواستم
بر قبول نظم تو آمد گواه

نوبه ده توبه شکن هر دو قضااست
 گر دهد توفیق توبه شکر گوی
 توبه از ماضی پشیمان گشتن است
 عزم کردن کند ز استقبال هم
 گر بفرض این عزم تو نآید درست
 یقدم از اصلاح آن غافل محسب
 عزم میکن کز گنه باز ایستی
 بو که فضل حق بره باز آردت
 نسبت اینها بخود کردن خطاست
 ورنه عاصی وار راه عذر پوی
 وز معاصی حالیا بگذشتن است
 بر معاصی باشدت اقبال کم
 کاختیار آن نه اندر دست تست
 گرچه افتادی بگل در گل محسب
 جاودان با توبه دمساز ایستی
 یمن این عزم از گنه باز آردت

حکایت آن می پرست که به مراتب کمال پیوست از وی سبب آن پرسیدند
 گفت این از برکت آن یافتم که هرگز جام می بر لب نیاوردم که بر عزیمت آن
 بوده باشم که بجام دیگر آلوده گردم

می پرستی رو براه توبه کرد
 یافت از توبه مقامات بلند
 کرد صاحب دیده از وی سؤال
 سالها در کار می بشتافتی
 گفت هر گاهی که جام می بلب
 کم گذشتی در ضمیر من که باز
 غیر ازین معنی نگشتی در دلم
 یمن این نیت مرا توفیق داد
 وز گنه جا در پناه توبه کرد
 و آمدش صید ولایت در کمند
 کای نهاده پا بسرحد کمال
 این کرامت از چه خصلت یافتی
 می نهادم بهر شادی و طرب
 دست خود آرم بجام می فراز
 کز نشاط می دل خود بگسلم
 صد در دولت بروی من کشاد

حکایت آن پاره دوز بحرفه^۶ پاره دوزی معیشت اندوز که هر میوه^۷ تازه که رسیدی از آن مقداری خریدی و پیش عیال و اطفال خود بردی و با ایشان بخوردی گفتی باین خرسند باشید و چهره^۸ همت خود را باندیشه^۹ زیادت مخراشید که طعم این میوه همه سال جز این نیست و مرا استطاعت بیش ازین خریدن نی

پاره دوزی بود در اقصای ری مطمین بر پاره دوزی رای وی
 با خمیده پشت از بار عیال داشت مشتی طفلگان خورد سال
 بود بر دلق معاش خویشتن روز و شب از پاره دوزی وصله زن
 چون رسیدی میوه‌های سال نو خاطرش بودی بهر میوه گرو
 ۲۲۰ سوی اهل خود بصد گونه حیل آمدی هم جیب از آن پر هم بغل
 پیش ایشان ریختی آن را دلیر تا بخوردندی همه ز آن میوه سیر
 بعد از آن گفتی که ای افتادگان بر فراش محنت و غم زادگان
 گرفتد صد بار ازین میوه بچنگ جمله را این است طعم و بوی و رنگ
 ترک آرزو مندی کنید طبع را مایل بخورسندی کنید
 ۲۲۵ من چو خاکم زیر پای فقر پست بیش ازینم بر نمی آید ز دست

در بیان آنکه امضای عزیمت بر ترک گناه در مشیت حق است سبحانه

اگر امضا کند شکر باید کرد و الا عذر باید آورد

توبه چون شیشه قضا آمد چو سنگ شیشه را با سنگ نبود تاب جنگ
 چون قضا با توبه آید سازگار توبه را باشد بنائى استوار
 ورنه نیاید سازگار او قضا خوش نباشد جز بحکم او رضا

گفتار در موقوف شدن جناب خلافت پناهي باجتناب از بعضي مناهي و فقهه
الله سبحانه للتقوي والمغفرة في الدنيا والآخرة

حبذا شاهي که در عهد شباب
۲۰۰ گرچه از باده لب آلود از نخست
جام مي با آن همه آب طرب
خم گرفته معدد خالي از حرام
گشته محروم از حریم بزم او
گرچه بودي زو صراحي سرفراز
۲۰۵ کي برد پيمانه سوي باده پي
جمله حيوانات را چشم است و کوش
دشمن هوش است مي اي هوشمند
با دو صد خرمن زر کامل عيار
بخرد آن بهتر که عمري خون خورد
۲۱۰ ني که گيرد يك دو جرعه مي بکف
پا نهد از حد دانائي برون
عمرها مي خوردي و بچود شدي
زان همه مي خواري و خرم دلي
آنچنان صد سال ديگر گر خوري
۲۱۵ عيش پاري را که کردي مي شناس

شد ز توبه همچو پيران بهره ياب
زان باب توبه آخر لب بشت
مانده دور از مجلس او خشک لب
گوشه چون زاهدان نيکنام
دست اندر سر بصد حسرت سبو
مانده زان با گردن خود دست باز
باد پيمائست زين پس کار وي
خاص انسان باشد و بس عقل و هوش
دوست را مغلوب دشمن کم پسند
نيم جو هوش از فروشد روزگار
تا خرد آن نيم جو هوش و خرد
نقد دانش را کند يکسر تلف
رخت خویش آرد بسرحد جنون
بنده فرمان ذيلک و بد شدي
حاصل تو چيست جز بيحاصلي
بي بچيزي غير ازين مشکل بري
سال ديگر را برآن ميکن قياس

تا چو تقریبي شود انگيخته باشم اندر ذکر او آويخته
 در ثنائش نغز گفتاري کنم در دعایش ناله و زاري کنم
 چون ندارم دامن قربش بدست بایدم در گفت وگوي او نشست

حکایت همچون که در بادیه از انگشت قلم کرده بر تخته^۶ ریگ چون رمالان
 رقمی میزد گفتند این نوشتن چیست و این نوشته از برای کیست گفت این
 نام لیلیست که بنوشتن آن میسازم چون او بدست نیست با نام او
 عشق میبازم

۱۹۰ دید همچون را یکی صحرانورد در میان بادیه بنشسته فرد
 ساخته بر ریگ ز انگشتان قلم میزند حرفی بدست خود رقم
 گفت گای مفتون شیدا چیست این می نویسی نامه سوی کیست این
 هرچه خواهی در سوادش رنج برد تیغ صرصر خواهدش حالی سترد
 کی بلوچ ریگ باقی ماندش تا کسی دیگر پس از تو خواندش
 ۱۹۵ گفت شرح حسن لیلی میدهم خاطر خود را تسلی میدهم
 می نویسم نامش اول در قفا می نگارم نامه^۷ عشق و وفا
 نیست جز ناهی ازو در دست من ز آن بلندی یافت قدر پست من
 تا چشیدم جرعه^۸ از جام او عشقبازی میکنم با نام او

چون اجل از تن جدائی بخشدت از همه سستی رهائی بخشدت

در سبب نظم کتاب و باعث عرض این خطاب

۱۰۰ ضعف پیری قوت طبعم شکست
 در دلم فهم سخن دانی نماند
 به که سر در جیب خاموشی کشم
 نسبتی دارد بحال من قوی
 دیف یاتی النظم لی والقافیة
 ۱۰۵ قافیة اندیشم و دلدار من
 دیست دلدار آنکه دلها دار اوست
 دارد او از خانه خود آگهی
 تا چو بیند دور ازو بیگانه را
 هر کرا باشد ز دانش بهره مند
 ۱۱۰ لیک شاهان نیز او را سایه اند
 ذکر ایشان در حقیقت ذکر اوست
 لاجرم با دعویء تقصیر من
 لیک مدحش را درین دیرینه کاخ
 می کنم میدان آن زمین مثنوی
 ۱۱۵ ورنه بودم مثنویها ساخته
 خاصه نظم این کتاب از بهر اوست
 راه فکرت بر ضمیر من به بست
 بر لبم حرف سخن رانی نماند
 پا بدامان فراموشی کشم
 این دو بیت از مثنویء مولوی
 بعد ما ضاعت اصول العافیة
 گویدم مندیش جز دیدار من
 جمله جانها مخزن اسرار اوست
 به که داری خانه او را تهی
 جلوه گاه خود کند آن خانه را
 غیر ازین معنی کجا افتد پسند
 از صفات ذات او پرمایه اند
 فکر در اوصاف ایشان فکر اوست
 مدحت شه شد گردبان گیر من
 بود در بایست میدان فراخ
 می دهم آئین مدحش را نویی
 خاطر از امثال شان پرداخته
 مظهر آیات لطف و قهر اوست

مادرم خاکست و من طفل رضیع زود باشد کارمیده ز اضطراب
 ۱۵۵ از دو چشم من نیاید هیچ کار درد پا تا گشت همزانوی من
 در کنار مادر اتم مست خواب پای من در خاستن باشد زبون
 از فرنگی شیشه ناگشته چهار شد پس زانو نشستن خوی من
 این خللا مقتضای پیریست هر خلل کز پیری افتد در مزاج
 تا نگرده ساعدن تن را ستون وای آن کو مبتلای پیریست
 نیست مقدور طبیب آن را علاج

حکایت آن پیر هشتاد ساله که پیش طبیب رسید و از وی علاج ضعف خود پرسید و جواب دادن طبیب که علاج تو آنست که جوان شوی و از هشتاد چهل واپس روی

۱۶۰ کرد پیری عمر وی هشتاد سال گفت دندان ز خوردن گشت سست چون نگرده لقمه نرم در دهان هضم در معده چو باشد نا تمام مننی باشد ز تو بر جان من
 ۱۶۵ گفت با آن پیر دانشور حکیم چارهٔ ضعف پس از هشتاد سال رستهٔ دندان تو گردد قوی لیک چون واپس شدن مقدور نیست
 از حکمی حال ضعف خود سؤال ناید از وی شغل خائیدن درست هضم آن بر معده می آید گران قوت اعضا چه سان بخشد طعام گر بری این سستی از دندان من کای دلت از محنت پیری دو نیم جز جوانی نیست و آن باشد محال گر ازین هشتاد چل واپس روی گر باین سستی بسازی دور نیست

دفت نبود پیش دانا هیچ چیز زآن برادر به که باشد یار نیز
 بر سر گردون خدایا ماد و سال تا فراق فرقدان باشد محال
 این دو اختر را بهم تابنده دار بر سریر مکرمت پاینده دار

در صفت ضعف و پیری و سدّ باب منفعت گبیری از مشاعر و قوا و جوارح
 و اعضا

عمرها شد تا درین کالج کهن
 ۱۴۰ هر زمان از نو نوائی میزنم
 رفت عمر و این نوا آخر نشد
 پشت من چون چنگ خم گشت و هنوز
 عود ناساز است و کرده روزگار
 نغمه این عود موزون چون بود
 ۱۴۱ وقت شد کین عود را خوش بشکنم
 خام باشد عود را ناخوش زدن
 بوکه عطر افشان شود این عود خام
 عقل و دین را تقویت دادن بهست
 رخنها در رسته دندان فتاد
 ۱۴۲ هم قواطع از بریدن کُند گشت
 خوردنم می باید اکنون طفل سان
 قامت شد کوژ و ماندم سر به پیش
 تار نظم بسته بر عود سخن
 دم ز دیرین ماجرائی میزنم
 کاست جان وین ماجرا آخر نشد
 هر شبی در ساز عودم تا بروز
 دست مطرب را ز پیری رعشه دار
 لحن این مطرب بقانون چون بود
 بهر بوی خوش در آتش افکنم
 خوش بود در عود خام آتش زدن
 عقل و دین را زو شود خوشبو مشام
 زآنکه این تن روی در مستی نهست
 کی توان بر خوردنی دندان نهاد
 هم طواحن زآرد کردن درگذشت
 نان خاکبیده بدنندان کسان
 گشته ام مایل بسوی اصل خویش

دولت دین داریش آئین کند
 تخم دولتهای جاویدان شود
 جلوه گاه آفتاب خاوری
 خاطرش زاسرار دین آگاه باد
 تا شود شایسته ملک ابد
 بر طریق نیکخواهی مستقیم

شاه را روی دل اندر دین کند
 ۱۲۰ شغل او بر موجب فرمان شود
 تا بود این طارم نیلوفری
 تخت شاهی جلوه گاه شاه باد
 بادش از فضل ازل هر دم مدد
 نیکخواهانش ز هر آفت سلیم

انتقال بمدح گوهر کان فتوت و مشید ارکان اخوت والیء ملک جاه و جمال
 یوسف مصر فضل و افضال اعز الله تعالی انصاره وضاعف اقتداره

گشته پیدا با وی از یک گوهر است
 سایه وار افتاده در دنبال او
 هر کجا آن پیشوا این پیرو است
 بر خلافتش یک قدم نهاده است
 بود از آن رویوسفش کردند نام
 چون زلیخا عالمی شیدای او
 می زند گلابانگ ما هذا بشر
 هست با صد جان برادر شاه را
 در زمانه باشد این بسیار کم
 کای بدانش نزد هر آزاده فرد
 که برادر به بود یا یار و دوست

۱۲۵ نیکخواهی خاصه کورا یاور است
 کرده جا در سایه اقبال او
 هر کجا آن آفتاب این پرتو است
 گرچه بر مهد خلافت زاده است
 والیء مصر جلال و احتشام
 ۱۳۰ رشک یوسف طلعت زیبای او
 هر که می آرد رخس را در نظر
 گرچه هست او یک برادر شاه را
 آمد او شه را برادر یار هم
 گفت با دانشوری آن ساده مرد
 ۱۳۵ بازکن زمین نکته پوشیده پوست

گوهری روشن چو دُرّی سفته ام
 اینچنین مدحی ترا کم گفته اند
 کرده نام شاه و بس در وی سواد
 به که باشی از چنین مدحی خموش
 ذکر نام کس نباشد مدح کس
 نی حدیث تخت و تاج آورده
 آن نباشد شیوه مدح آوری
 یافتی شهرت باوصاف کرام
 جز بدین اوصاف ذکرش کی رود
 دفتری باشد ز اوصاف کمال
 مدح تو گر خوانم آن را دور نیست

در مدیحت تازه شعری گفته ام
 گرچه خلقی در مدحت سفته اند
 نامه آنکه بدست شاه داد
 شاه گفتش کای تپی از عقل و هوش
 نیست نقش نامه ات جز نام و بس
 نی بملک و عدل وصف کرده
 دور ازین اوصاف چون نامم بری
 گفت شاهها تو بدین فرخنده نام
 هر که خواند نام تو یا بشنود
 چون بود نامت بدین اوصاف دال
 گرچه حرفی غیر ازین مذکور نیست

اظهار عجز از استیغای ثنا کردن و دست تضرع بادای دعا بر آوردن

وصف آن کی طاقت بخرد بود
 نعره اقرار بردارم بعجز
 سر لا احصي ثنا اینست این
 به که گیرد بر دعا کارم قرار
 مقتصر بر عز و جاه این سرای
 بر کرمهای الهی مشتمل
 هم حیات جاودانی آورد

شاه را فضل و هنر بیحد بود
 به که اکنون اعتراف آرم بعجز
 پیش ارباب ذکا این است دین
 چون ثنائش را نمی یارم شمار
 نی دعائی کآید از هر مست رای
 بل دعائی چون دعای اهل دل
 هم نشاط و کامرانی آورد

قدر او زین خاکبوسی شد بلند
 جود حاتم را بلند آوازه کرد
 حکم او سنجیده^۸ میزان عدل
 کرده حبس ظلمت ظلم و ستم
 هست میراث وی این خلق حسن
 از وی این خلق حسن میراث ماند
 تاجداران پیش تختش در سجود
 هر که سر بر تافت از وی سر نیافت
 آبرو رو در رهش آوردنست
 خاک او تاج سر افلاک شد
 شد هر آب رو بچشمش آب جوی
 یابم از مداحیش اقبالها
 مختصر می سازم این اطناب را
 عالمی از پرتو او بهره مند
 تا بمدح او شود دستان سرای
 نام او گفتم همین مدحم بس است

بر سر این طایم دور از گزند
 ۸۵ دست او رسم کرم را تازه کرد
 نام او دیباچه^۹ دیوان عدل
 نور عدلش در شبستان عدم
 شد ز حسن خلق مشهور زهن
 والدش موکب بدار الخلد راند
 ۹۰ پایه^۹ از تخت او چرخ کبود
 پیش تختش کس ز سجده سر نتافت
 سروری سر خاک راهش کردنست
 هر کرا سر در ره او خاک شد
 هر کرا خاک درش داد آبروی
 ۹۵ مدح او خواهم که گویم سالها
 لیک کوته میکنم این باب را
 جرم خورشید از افق گشته بلند
 نیست حدّ ذره^{۱۰} بی دست و پای
 مدح او گفتن نه حدّ هر کس است

حکایت آن شاعر که دعوی^{۱۱} مدّاحی^{۱۲} شاه کرد و نامه^{۱۳} مختصر بر

نام شاه پیش آورد

۱۰۰ شاعری شد پیش شاه نامور کای ز رفعت سوده بر افلاک سر

گفت بر سر خواجه دارم کریم
 خون پرازنان خانه اش پرگندم است
 چون نباشم خرم و شاد اینچنین
 هستم از انعام او غرق نعیم
 نام قحط از خان و مان او گم است
 وز گزند قحط آزاد اینچنین

در مدح پادشاه دین پناه ظلّ الله في الارضين علي مفارق الضعفاء والمساكين
 خلد الله تعالي سلطانه

۱۰ در خم این گنبد عالی اساس
 در مقام شاکری بودن مقیم
 آن کرم خاصه که حکمش شاملست
 شاه عادل نیست جز ظلّ اله
 هرچه ذات شخص از آن پیرایه است
 هست چون این سایه عین سایه دار
 سایه عدس ذات صاحب سایه است
 هر چه در دانش نهانست از صفات
 از شکوه خسروان کامگار
 ور برین دعوی ترا باید گواه
 ۸۰ شهر یاری کز یسار و از یمین
 شاه یعقوب آن جهان داری که هست
 ملک هستی فسحت میدان او
 خاک نعل رخس او بوسد هلال
 چیست شغل چاکر منعم شناس
 بر کرمهای جهاندار کریم
 و آن وجود پادشاه عادلست
 خلق را ظلّ اله آمد پناه
 پیش دانا مثل آن در سایه است
 هان و هان تا ننگری در سایه خوار
 وز صفات ذات او پر مایه است
 باشد از سایه هویدا در جهات
 میشود فرّ الهی آشکار
 رو نظر کن در شه عالم پناه
 عرصه ملک جش زیر نگین
 با علوش ذروه افلاک پست
 گوی گردون در خم چوگان او
 پشت کوژ او برین معنیست دال

۵۰ شارع دین پاک گشت از سنگ لاج
 شد قدمگاه خلیل اورا بکام
 بر حجر نام یمین الله نهاد
 دست کم دادست در روی زمین
 مرورا رو در صفا بود از ازل
 ۵۵ نسخه کونین را دیباچه اوست
 طعمه از خوان عطایش میخوریم
 خلقي از کم طاعتي در خشك سال
 هرکه چینه ریزه از خوان کرم
 بر خدا جویان شد آن میدان فراخ
 عالی از یمین قدمش آن مقام
 بر یمین الله بخرمت بوسه داد
 هیچ کس را دستبوسی اینچنین
 سعی او مشکور در سهل و جبل
 جمله عالم مفلس اند و خواجه اوست
 زله از نزل نوایش می بریم
 از کفش دارند امید نوال
 از گزند قحط سال اورا چه غم

حکایت آن غلام بخت کیش که بواسطه مکنت خواجه خویش از محنت
 قحط و تنگ سالی بی باک بود ولا ابالی

۶۰ در دیار مصر قحطی خاست سخت
 چون بسوی نان رهی نشناختند
 بود چون جان قیمتی هر تایی نان
 بخردی زیبا غلامی را بدید
 طلعتی چون قرص خور آراسته
 تازه روی و خنده ناک و شاد کام
 ۶۵ بخردش گفت ای غلام از فخر و ناز
 از غم نان عالمی خوار و دزم
 کز فرع هر کس بنیل انداخت رخت
 رخت هستی را بنیل انداختند
 نان همیگفتند و میدادند جان
 کو بفخر و ناز دامن بر کشید
 نی ز کم خواری مه آسا کاسته
 هر طرف چون شاخ خرم در خرام
 چند باشی سرکش و گردن فراز
 تو چرایی اینچنین فارغ ز غم

آن کدورا حالی از وی باز کرد
 کرد چون بیدار شد دید آن کدو
 ۳۵ بانگ بر وی زد که خیز ای مست کیش
 این منم یا تو نمی دایم درست
 ورتویی این من کجایم کیستم
 ای خدا آن کرد بی سرمایه ام
 ده ز فضل رونقی این کرد را
 تا ز هر آلایشی صافی شوم
 جامی آسا یک بیک را شاد کام
 و در این مکرمت باشد بدیع
 بر تن خود بست و خواب آغاز کرد
 بسته بر پای کسی پهلوی او
 کز تو حیران مانده ام در کار خویش
 گر منم چون این کدو بر پای تست
 در شماری من نیایم چیستم
 از همه گردان فروتر پایه ام
 کس ز لطفت راوی این درد را
 اهل دل را شربت شافی شوم
 خم خم از نبود رسام جام جام
 خواجه کونین را آم شفیع

نعت خواجه که طوق بندگیش ربقه گردن سربلندان است و داغ
 غلامیش نشان دولت ارجندان

خواجه کش خیل شاهان بنده اند
 مقبلان را قبله جان روی اوست
 ۴۰ کویش آمد کعبه هر محرمی
 زمزم آن چشمهای پر نم است
 نعره زمزم فشانان از غمش
 کعبه بی وی از بتان پر سنگ بود
 سعی او از بیخ و بن بر کند شان
 حلقه حکمش بگوش افکنده اند
 کعبه امید خاک کوی اوست
 کعبه را نبود گزیر از زمزمی
 آبروی عارفان زآن زمزم است
 ناله گردونچه‌های زمزمش
 بر خداجویان حریمش تنگ بود
 در بیابان عدم افگند شان

۱۵ ای در اطوار حقایق سیر تو
 گر چه باشم ناظر از هر منظری
 جلوه‌گر در صورت عالم توئی
 در حریم تو دوئی را بار نیست
 از دوئی خواهم که یکتایم کنی
 ۲۰ تا چو آن گرد رهیده از دوئی
 گر منم این علم و قدرت از کجاست
 نیست در کار خلائق غیر تو
 جز تو در عالم نبینم دیگری
 خرده‌دان در کسوت آدم توئی
 گفت و گویی اندک و بسیار نیست
 در مقامات یکی جایم کنی
 این منم گویم خدایا یا توئی
 ورتوئی این عجز و پستی از که خامست

حکایت آن گرد که در انبوهی شهر کدوئی در پای خود بست تا خود را گم نکند
 ۲۵ کُردی از آشوب گردشهای دهر
 دید شهری پر فغان و پر خروش
 بیقراران جهان در هر مقرر
 آن یکی را از برون عزم درون
 آن یکی را از یمین رو در شمال
 کُرد مسکین چون بدید آن کار و بار
 گفت اگر جا در صف مردم کنم
 یک نشانه بهر خود ناکرده ساز
 ۳۰ اتفاقاً یک کدو بودش بدست
 تا چو خود را گم کند در شهر و کو
 زیرکی آن راز را دانست زود
 کرد از صحرا و کوه آهنگ شهر
 آمده ز انبوهی مردم بجوش
 در تگ و پو بر خلاف یکدگر
 و آن دگر را از درون میل برون
 آن دگر سوی یمین جنبش سگال
 از میانه کرد جا بر یک کنار
 جای آن دارد که خود را گم کنم
 خویشتن را چون توأم یافت باز
 آن کدو بهر نشان بر پای بست
 باز یابد چون به بیند آن کدو
 در پیش افتاد تا جائی غنود

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اي بيادت تازه جان عاشقان
 از تو بر عالم فتاده سایه
 عاشقان افتاده آن سایه اند
 تا ز ليلي سر حسنت سر نزد
 تا لب شيرين نكردي چون شكر
 تا نشد عذرا ز تو سپين عذار
 كفت و گوي حسن و عشق از تست و بس
 اي بپيشت حسن خوبان پرده
 پرده را از حسن خود پروردگي
 بس كه روي خوب تو با پرده ساخت
 تا بكي در پرده باشي عشوه ساز
 وقت شد كين پرده بكشائي ز پيش
 در تماشاي خودم بپنود كني
 عاشقي باشم بتو افروخته

زآب لطف تر زبان عاشقان
 خوبرويان را شده سرمايه
 مانده در سودا از آن سرمايه اند
 عشق او آتش بجهنم در نزد
 آن دو عاشق را نشد پر خون جگر
 ديده و امنق نشد سيماب بار
 عاشق و معشوق نبود جز تو كس
 تو بپرده روي پنهان كرده
 مي دهی زآن دل برو چون پردگي
 پرده را از روي تو نتوان شناخت
 عالمي با نقش پرده عشق باز
 خالي از پرده نمائي روي خویش
 فارغ از تمميز نيك و بد كني
 ديده را از ديگران بر دوخته

